UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra obchodního práva

Volba rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém

Diplomová práce

Michael Raška

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Mgr. Magdalena Pfeiffer, Ph.D.

Praha, červen 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 08. 06. 2015 .....

Michael Raška

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí své diplomové práce JUDr. Mgr. Magdaleně Pfeiffer, Ph. D., za její vstřícný přístup, mnohé cenné rady a připomínky a za čas, který nad touto prací strávila.

Obsah:

1 Úvod 2

2 Kolizní norma v mezinárodním právu soukromém 3

2.1 Kolizní norma 3

2.1.1 Funkce a charakteristika kolizních norem 3

2.1.2 Konstrukce kolizních norem 4

2.2 Volba práva jako hraniční určovatel neboli kolizní kritérium 5

3 Historický vývoj volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém .. 7

3.1 Středověk – prvotní úvahy o volbě práva v mezinárodním právu soukromém 7

3.2 Období 16. Století – Charles Dumoulin a počátek autonomie vůle v rozhodném právu 8

3.3 Liberalismus a rozkvět autonomie vůle v 19. století 8

3.4 20. století - vliv ekonomické a politické doktríny na volbu rozhodného práva 9

3.5 Současný vývoj volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém 10

4 Volba rozhodného práva obecně 11

4.1 Jednotlivé typy volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém 12

4.1.1 Kolizní volba práva 13

4.1.1.1 Neomezená volba práva 13

4.1.1.2 Omezená volba práva 14

4.1.2 Materiální volba práva 15

4.1.3 Materializovaná volba práva 16

4.1.4 Výslovná, konkludentní a hypotetická volba práva 16

4.1.5 Volba práva z hlediska časového okamžiku učinění 19

4.1.6 Dílčí volba práva 22

4.2 Problematika zpětného a dalšího odkazu u volby práva 23
5 Volba rozhodného práva u smluvních závazkových poměrů 27
5.1 Volba práva dle Římské úmluvy 27
5.2 Volba práva podle Nařízení Řím I 29
5.2.1 Volba práva a článek 3 Nařízení Řím I 30
5.2.1.1 Článek 3 odst. 1 Nařízení Řím I 30
5.2.1.2 Čl. 3 odst. 2 Nařízení Řím I 33
5.2.1.3 Čl. 3 odst. 3 Nařízení Řím I 33
5.2.1.4 Čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I 34
5.2.1.5 Čl. 3 odst. 5 Nařízení Řím I 35
5.2.2 Určení rozhodného práva při neexistenci volby práva a článek 4 Nařízení Řím I 36
5.2.3 Volba práva a ochrana určitých osob v článku 5 a 6 Nařízení Řím I 37
5.2.4 Volba práva u pojistných smluv a článek 7 Nařízení Řím I 41
5.2.5 Volba práva při zajištění, změně závazku a započtení podle Nařízení Řím I 44
5.3 Volba práva u smluvních závazkových poměrů dle ZMPS 44
5.4 Volba práva u smluvních závazkových poměrů dle mezinárodních smluv 47
6 Volba rozhodného práva v pracovním právu 49
6.1 Volba práva u individuálních pracovních smluv podle Nařízení Řím I 49
6.2 Volba práva v pracovním právu dle ZMPS a zákoníku práce 50
6.3 Volba práva u individuálních pracovních smluv dle mezinárodních smluv 51
7 Volba rozhodného práva u mimosmluvních závazkových poměrů 52
7.1 Volba práva u mimosmluvních závazkových poměrů dle Nařízení Řím II 52
7.2 Volba práva u mimosmluvních závazkových poměrů dle ZMPS 56

7.3 Volba práva u mimosmluvních závazkových poměrů dle mezinárodních smluv 56

8 Volba rozhodného práva u závazkových poměrů z převoditelných cenných papírů 58

9 Volba rozhodného práva v dědickém právu 60

9.1 Volba práva v dědickém právu dle ZMPS 60

9.2 Volba práva v novém Nařízení o dědictví 61

9.3 Volba práva v dědickém právu dle mezinárodních smluv 62

10 Volba rozhodného práva v rodinném právu 64

10.1 Volba práva v rodinném právu dle ZMPS 64

10.2 Volba práva v rodinném právu dle Nařízení Řím III 65

10.3 Volba práva dle Haagského protokolu 66

10.4 Volba práva v rodinném právu dle mezinárodních smluv 67

11 Závěr 68

Seznam použité literatury 69

Seznam použitých zkratek

- Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy – Římská úmluva
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy č. 593/2008 - Řím I
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém – ZMPS
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy č. 864/2007 - Řím II
- Nařízení Rady (EU), kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky č. 1259/2010 – Řím III
- Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti – Haagský protokol
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení č. 650/2012 – Nařízení o dědictví

1 Úvod

Volba rozhodného práva hraje v mezinárodním právu soukromém důležitou roli při určení, kterým právním řádem se bude právní poměr účastníků řídit. Je projevem autonomie vůle jako principu, z něhož vychází jak soukromé právo vnitrostátní, tak i mezinárodní.

I když se rozhodně nejedná o institut nijak nový (úvahy o volbě rozhodného práva se prakticky objevují již od středověku), několik předcházejících let přineslo výrazné změny v této problematice, ať již jde o přijetí stěžejních předpisů v rámci unijního práva nebo rozsáhlou rekodifikaci soukromého práva v České republice. Volba práva v dnešní době zaujímá mezi hraničními určovateli výsadní postavení. Bývá účastníky poměru s mezinárodním prvkem hojně využívána a to z toho důvodu, aby si smluvní strany mohly svobodně zvolit takový právní řád, který nejlépe vyhovuje jejich potřebám a tím i posílit míru právní jistoty v oblasti rozhodného práva.

Tato diplomová práce si klade tři cíle. Prvním a současně i hlavním cílem této diplomové práce je obhájit potřebu a přínos řešení volby práva jako důležitého projevu smluvní svobody účastníků právního poměru s mezinárodním prvkem.

Druhým cílem je poskytnout komplexní přehled k této problematice využitelný zejména v právní praxi. Vzhledem k tomu, že význam problematiky volby rozhodného práva roste a takováto ucelená práce prozatím není k dispozici, tato diplomová práce může posloužit všem, kteří se chtějí v této problematice zorientovat, aniž by k tomuto účelu museli vyhledat a podrobně prostudovat několik dalších publikací.

Třetím cílem je nastínit možnosti dalšího vývoje a upozornit na potenciál pozitivních legislativních změn. Zde si dovolím jako autor této diplomové práce vyslovit i svá stanoviska, ke kterým jsem dospěl při studiu této problematiky.

Jednotlivé kapitoly této diplomové práce jsou chronologicky uspořádány tak, aby postupnými kroky byly tyto cíle splněny.

První kapitola popisuje kolizní normy jako takové, jejich funkci, charakteristiku a konstrukci. Volba práva bude také analyzována z pohledu hraničního určovatele. Na ni navazuje kapitola věnovaná historii vývoje volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém a to od prvotních úvah ve středověku až po současnost.

Třetí kapitola je zaměřena na volbu rozhodného práva obecně. V této kapitole budou rozebrány jednotlivé druhy volby rozhodného práva, včetně problematiky zpětného a dalšího odkazu.

Následně bude zanalyzována volba rozhodného práva v těch nejdůležitějších soukromoprávních poměrech s mezinárodním prvkem. Půjde zejména o smluvní závazkové poměry, kde z hlediska unijního práva hrají důležitou roli dva kolizněprávní předpisy, a to Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (dále jen Římská úmluva) a Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy č. 593/2008 (dále jen Řím I).

Významná je i vnitrostátní úprava České republiky obsažená v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen ZMPS), který s účinností od 1.1.2014 nahradil zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, a také úprava v dalších mezinárodních instrumentech.

Následně bude věnována pozornost úpravě volby rozhodného práva u mimosmluvních závazkových vztahů jak z pohledu práva unijního, která je obsažena v Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy č. 864/2007 (dále jen Řím II), tak vnitrostátního a mezinárodního.

Analýze budou podrobeny i další oblasti mezinárodního práva soukromého, ve kterých se volba rozhodného práva vyskytuje. Půjde hlavně o úpravu pracovního, dědického, rodinného práva a o právo k cenným papírům, a to opět z pohledu práva unijního, vnitrostátního a mezinárodního.

2 Kolizní norma v mezinárodním právu soukromém

Kolizní norma je zvláštním druhem právní normy v oblasti mezinárodního práva soukromého, jímž se upravuje problematika právních poměrů s mezinárodním prvkem. Volba práva je hraničním určovatelem neboli kolizním kritériem, podle kterého se určuje rozhodné právo, jímž se má daný právní poměr řídit.

Nyní si položme tyto otázky. Co to vlastně kolizní norma je? Jaká je její funkce, charakteristika, konstrukce a jaký má v mezinárodním právu soukromém význam pro volbu práva?

2.1 Kolizní norma

Kolizní normy jsou často vnitrostátního původu (u nás např. ZMPS). Díky Evropské unii jsou kolizní normy obsaženy i v sekundárních aktech unijního práva a také v mezinárodních smlouvách.

2.1.1 Funkce a charakteristika kolizních norem

Hlavní funkcí kolizních norem je výběr rozhodného práva a to buď z několika, nebo alespoň ze dvou použitelných právních řádů. Kolizní norma tak provádí výběr rozhodného práva, k němuž má právní poměr účastníků v důsledku existence mezinárodního prvku poměr.[1] Charakteristickou vlastností kolizních norem je, že vycházejí z principu rovnosti použitelných právních řádů. Nerozlišuje se tedy mezi právními řády na základě jejich hmotného obsahu, ale pouze přikazuje použití toho či onoho právního řádu, na který odkazuje hraniční určovatel. Při použití kolizní normy je tedy sledováno dosažení kolizní spravedlnosti bez ohledu na výsledek hmotně právního řešení. Je však třeba říci, že s přijetím ZMPS došlo v některých případech k odchýlení od této hlavní funkce, a to ve větší míře, než tomu bylo v předchozím zákonu, který tuto problematiku řešil (zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a

[1] KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé.* 7., opravené a přepracované vydání. Brno. Doplněk – Aleš Čeněk. 2009. 462 s. ISBN 978-80-7239-231-5. S. 103.

procesním). Jako přiklad lze uvést § 87 odst. 2 zákona o mezinárodním právu soukromém, v němž se uvádí:

„Pokud právní poměr založený spotřebitelskou smlouvou úzce souvisí s územím některého členského státu Evropské unie, nemůže být spotřebitel zbaven ochrany příslušející mu podle českého práva, jestliže řízení probíhá v České republice, i když pro smlouvu bylo zvoleno nebo i jinak se má použít právo jiného než členského státu Evropské unie.“[2]

V takovémto případě zákonodárce měl záměr dosáhnout určitého žádoucího výsledku (podle citovaného ustanovení ochrany spotřebitele), resp. chtěl zabránit výsledku nežádoucímu. K základnímu koliznímu pravidlu (kolizní spravedlnosti) je tak přiřazeno ještě další podpůrné pravidlo.[3] Dle mého názoru chce zákonodárce touto modifikací dosáhnout i materiální spravedlnosti, která jinak není cílem kolizních norem.

Jak již bylo zmíněno výše, dalším znakem kolizních norem je, že neobsahují věcnou úpravu, ale pouze přikazují použití jiných (věcných) norem (vymezují tak oblast norem, které se použijí). Nelze z nich tedy zjistit obsah práv a povinností účastníků právního poměru s mezinárodním prvkem (práva a povinnosti zjistíme až z věcné normy). [4]

2.1.2 Konstrukce kolizních norem

Podle právní teorie mezinárodního práva soukromého musí být z kolizní normy patrné dvě věci. Za prvé, na které právní poměry nebo otázky se daná kolizní norma vztahuje a za druhé je zapotřebí, aby kolizní norma obsahovala určení právního řádu, který má být použit pro úpravu příslušných právních poměrů. První část kolizní normy se nazývá „rozsah“, druhá „navázání“.[5] Pro názornost lze uvést § 48 odst. 1 zákona

---

[2] Zákon č. 91/2012 Sb., *o mezinárodním právu soukromém*. IN: Sagit. Nakladatelství Sagit a.s. [cit. 20.5.2015].

[3] PAUKNEROVÁ, Monika., RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014. 193 s . ISBN 978-80-87146-94-1. S. 21 - 22.

[4] KUČERA 2009 op. cit., s. 103 - 104.

[5] ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 5. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2014. 491 s. ISBN 978-80-7380-506-7. S. 249.

ZMPS. Tzv. rozsah je v tomto paragrafu dán první části věty *„Způsobilost osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti,“* z čehož je patrné, že se kolizní norma vztahuje na otázky uzavření manželství, jeho podmínky a platnost. Tzv. navázání tvoří zbývající část věty, která pokračuje, *„se řídí právním řádem státu, jehož je tato osoba občanem“*[6]. Tato část věty určuje, který právní řád má být v daném případě uplatněn. Pro navázání dvoustranných kolizních norem (jednostranné se zde objevují pouze výjimečně) se pro určení rozhodného práva používají kolizní kritéria, která se označují jako hraniční určovatelé. A právě jedním z těchto hraničních určovatelů může být i volba práva (lex electa), což je rozebráno v následující podkapitole této diplomové práce.

2.2 Volba práva jako hraniční určovatel neboli kolizní kritérium

Hraničním určovatelem (kolizním kritériem) se rozumí určitá skutečnost, která je významná pro daný druh právních poměrů či otázek označených v rozsahu kolizní normy. Hraniční určovatel tak rozhoduje o tom, který právní řád má být u daných právních poměrů použit, neboli o upřednostnění práva. Přitom skutečnost, která je definovaná jako kolizní kritérium, by měla být stanovena jednoznačně a natolik specificky, aby v zájmu právní jistoty nebylo možné ji nahradit jinou skutečností. Odchylka od stanoveného kolizního kritéria se připouští pouze ve výjimečných případech (např. čl. 4 odst. 3 Nařízení Řím I). Dále by měla být formulována přesně i z hlediska času, tj. přiřazená ke konkrétnímu časovému okamžiku. Patrná je také snaha používat při navázání práv hraniční určovatele vyžadující co nejmenší právní kvalifikaci.[7]

Skutečnosti, které jsou použity jako kolizní kritéria, lze rozdělit do dvou skupin. Mohou buď souviset s některým hlediskem právního poměru s mezinárodním prvkem (např. s obvyklým pobytem fyzické osoby nebo s polohou věci, či místem plnění závazku) nebo se může jednat o skutečnost, která je jinak významná pro právní poměr.[8] A právě jednou z těchto významných skutečností je shodný projev vůle účastníků o

[6] Zákon č. 91/2012 Sb.

[7] KUČERA 2009 op. cit., s. 121 – 122.

[8] KUČERA 2009, op.cit., s. 123 - 124.

tom, kterým právním řádem se má řídit jejich právní poměr (volba práva – lex electa, lex voluntatis).

3 Historický vývoj volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém

I když je v současnosti volba rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém všeobecně akceptována a zaujímá mezi hraničními určovateli do jisté míry privilegované postavení, nebylo tomu tak vždy, alespoň pokud se týče smluvních závazkových poměrů.

K včlenění volby rozhodného práva do vnitrostátních právních řádů a mezinárodněprávních instrumentů došlo teprve až ve druhé polovině 20. století. Jako názorný příklad může posloužit Haagská úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní koupi zboží z roku 1955, která upravuje otázku volby rozhodného práva v čl. 2 nebo již zmíněnou Římskou úmluvu z roku 1980. I přes tuto skutečnost první úvahy o volbě rozhodného práva se datují do doby středověku. Vývoj smluvní svobody účastníků smluvních poměrů s rozdílnými právními řády popisují následující kapitoly.

3.1 Středověk – prvotní úvahy o volbě práva v mezinárodním právu soukromém

Počátek moderního mezinárodního práva soukromého lze najít v období 13. a 14. století ve městských státech severní Itálie, které v té době byly střediskem mezinárodního obchodu. Jelikož statuty jednotlivých městských států obsahovaly rozdílné právní úpravy, časté styky a střety mezi příslušníky jednotlivých městských států si nakonec v právní praxi vynutily řešení otázky, jaké právo má být pro ten či onen případ rozhodné.[9]

Hlavním kritériem pro určení rozhodného práva v tomto období byl princip teritoriality. Jeho hlavní protagonista Bartolus de Saxoferrato (1314 – 1357) zdůrazňoval, že právem rozhodným je právo státu, kde se daný právní poměr uskutečňuje. V praxi šlo v prvé řadě o „lex loci contractus," podle něhož právem rozhodným je právo státu, kde došlo k uzavření smlouvy, a „lex loci actus," podle něhož

[9] KUČERA 2009, op.cit., s. 87.

právem rozhodným je právo státu, kde došlo nebo mělo dojít ke splnění daného závazku.[10]

Za zmínku stojí skutečnost, že volba rozhodného práva jako hraničního určovatele nebyla tehdejší právní teorií a ani praxí přijímána.

3.2 Období 16. Století – Charles Dumoulin a počátek autonomie vůle v rozhodném právu

Významným milníkem ve vývoji pojetí volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém je období 16. století. Nejvýznamnějším představitelem této doby je francouzský právník Charles Dumoulin (1500 – 1566). Dumoulin, některými autory označován jako otec autonomie vůle, vyjádřil myšlenku, že v záležitostech, které jsou závislé na vůli stran, je tato jejich vůle rozhodující (suverénní) pro stanovení rozhodného práva.[11] Podle jeho názoru si tak strany mohou určit právní předpis, kterým se bude jejich právní poměr řídit. Smyslem jeho postoje bylo, aby vůle stran měla přednost před někdy nevhodným užitím lex loci contractus, a to především u smluvních závazkových poměrů. Tento francouzský právník již také rozlišoval volbu výslovnou (expressed) a nevýslovnou (implied), což znamená, že pokud nebyla vůle účastníků právního poměru ohledně rozhodného práva výslovně vyjádřena, šlo ji i přesto vydedukovat z okolností daného případu.[12]

3.3 Liberalismus a rozkvět autonomie vůle v 19. století

Období 19. století je v oblasti rozhodného práva z mnoha hledisek přelomové. Po nástupu teorie volného trhu, ekonomického a politického liberalismu, dochází i v právních poměrech k opravdovému rozmachu autonomie vůle. Teorie liberalismu vychází z toho, že tvůrci právního poměru jsou především smluvní strany, jelikož

[10] NYGH, Peter. *Autonomy in international contracts*. New York: Oxford University Press, 1999. 282 s. ISBN 978-0-19-826270-1. S. 3 – 4.

[11] ZHANG, M. *Party Autonomy and Beyond: An International Perspective of Contractual Choice of Law.* Emory International Law Review 2006 [citováno 15. 5. 2015]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1084331

[12] ZHANG op. cit.

nejlépe znají své zájmy a případná rizika. Z tohoto pohledu se zdá být logické, že by tyto smluvní strany měly i rozhodovat o právu, kterým se má daný právní poměr řídit. Ochranná funkce práva je v teorii liberalismu restriktivní. Důvodem pro státní zásah není dokonce ani skutečnost, že silnější smluvní strana zvolí rozhodné právo pro druhou stranu nevýhodné[13].

3.4 20. století - vliv ekonomické a politické doktríny na volbu rozhodného práva

Podstatnou skutečností, kterou si je zapotřebí uvědomit při zkoumání pojetí autonomie vůle ve volbě rozhodné práva, je jeho úzká spojitost s ekonomickou a politickou doktrínou. Pokud totiž stát a společnost v daném období směřují k liberalismu, znamená to i širší uplatnění autonomie vůle. Opačný případ nastává v období centralizace státní moci, kdy dochází k omezení autonomie vůle, a v některých případech i k vyloučení volby práva (jako příklad lze uvést Restatement of the Conflict of Laws z roku 1934, který v ustanovení 332 vylučuje volbu práva).

Tyto dva rozdílné přístupy k autonomii vůle ve volbě rozhodného práva jsou nejvíce patrné právě ve 20. století. V první polovině 20. století byla autonomie vůle pojímána velmi omezeně a volba práva byla státy všeobecně odmítána a to především v důsledku směřování většiny států k principu národního státu a státních intervencí s cílem obnovit ekonomiku po dvou světových válkách.

Ve druhé polovině 20. století lze sledovat postupný návrat států k liberálnímu přístupu v otázce autonomie vůle, která ve finále vyústila v přijetí konceptu volby práva, i když pouze v jeho omezené podobě. Kromě zakotvení volby práva ve vnitrostátních předpisech mezinárodního práva soukromého došlo také k jejímu včlenění do mezinárodněprávních instrumentů, z nichž největší význam má Římská úmluva.[14]

[13] NYGH 1999 op. cit., s. 7 – 8.

[14] NYGH 1999 op. cit., s. 9 – 13.

3.5 Současný vývoj volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém

V současné době je volba práva zahrnuta do většiny vnitrostátních právních norem mezinárodního práva soukromého, včetně českého ZMPS, který byl přijat jako výsledek rozsáhlé rekodifikace soukromého práva v České republice, a s účinností od 1.1.2014 nahradil dosavadní zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. Je potřeba zmínit, že nový zákon o mezinárodním právu soukromém přisuzuje volbě práva daleko větší význam než zákon předcházející. Vedle tradičních oblastí vyhrazených volbě práva, jako je např. oblast závazkových práv, je volba práva dle tohoto zákona připuštěna i u některých právních poměrů v oblasti rodinného práva, dědického práva a v oblasti práv k cenným papírům.[15]

Volba práva je také zakotvena ve stěžejních předpisech unijního práva. Jde například o Řím I, které s účinností od 17.12.2009 nahrazuje (ve smyslu čl. 24 odst. 1 nařízení)[16] Římskou úmluvu. Touto úmluvou není vázáno pouze Dánsko, které má s EU sjednanou výjimku (nadále je vázáno Římskou úmluvou) a také se tato úmluva nevztahuje na území dle čl. 349 Smlouvy o fungování Evropské unie. Dále je volba práva zakotvena i v Nařízení Řím II, které je účinné od 11.1.2009 a v mnoha dalších normách unijního práva.

Z hlediska mezinárodního práva se volba práva objevuje např. v řadě bilaterálních smluv o právní pomoci. Všechny tyto právní předpisy budou rozebrány v samostatných kapitolách této diplomové práce.

[15] PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol 2014 op. cit., s. 22.

[16] ONDŘEJ 2014 op cit., s. 276.

4 Volba rozhodného práva obecně

Teorie mezinárodního práva soukromého chápe volbu práva (lex electa) jako shodný projev vůle účastníků o tom, že jejich právní poměr se má řídit určitým právem. Tato vůle je poté rozhodnou skutečností pro určení rozhodného práva, tedy hraničním určovatelem.[17] Jde o vyjádření autonomie vůle účastníků právního poměru s mezinárodním prvkem, že se jejich právní poměr bude řídit zvoleným právním řádem.

Autonomii vůle lze pojmout buď v užším, nebo širším slova smyslu. Ve vnitrostátních právních poměrech je tento princip posuzován úžeji, především jako možnost stran derogovat ustanovení dispozitivních norem právního řádu. Tato vůle je omezena nepřekročitelným rámcem norem kogentních[18]. U právních poměrů s mezinárodním prvkem je naopak tato koncepce chápana daleko šířeji. Účastníci takové právního poměru se totiž nepohybují pouze v rámci jednoho právního řádu, ale je jim dána možnost volby mezi odlišnými právními řády. Mohou tak nejenom vyloučit ustanovení norem dispozitivních, ale přímo odstavit celý právní řád určitého státu ve prospěch jiného, který se jim jeví jako výhodnější.

Důležitým faktorem pro volbu práva je existence mezinárodního (cizího, zahraničního nebo v rámci Evropské unie přeshraničního) [19]prvku v právním poměru. Podle české právní teorie, bez přítomnosti mezinárodního prvku sice není volba práva přípustná,[20] avšak dle čl. 3 odst. 3 Nařízení Řím I je volba práva přípustná i v čistě vnitrostátních situacích (viz podkapitola 5.2.1.3 této diplomové práce). To ostatně vyplývá i z předmětu mezinárodního práva soukromého.[21] Problémem ovšem tkví v tom, že jednotná definice tohoto pojmu neexistuje. Jde o problematiku velmi rozsáhlou a ani právní teoretici zabývající se tímto pojmem nejsou ve svém výkladu sjednoceni.

---

[17] KUČERA 2009 op. cit., s. 130.

[18] DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. 2013. 429 s. ISBN 978-80-7478-325-8. S. 34 - 37 nebo HURDÍK, Jan a Petr LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 2010. 197 s. ISBN 978-80-210-5063-1. S. 82 – 95.

[19] PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. 2013. 304 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-504-6. S. 4.

[20] BĚLOHLÁVEK, A. J. *Volba práva v závazkových vztazích s mezinárodním prvkem*. Právní fórum. 2006, č. 3, 82 – 90 s. S. 83.

[21] KUČERA 2009 op. cit., s. 22.

Mezinárodní prvek lze chápat jako určitý aspekt právního poměru. Je dán tehdy, jestliže vztah k zahraničí je u subjektu právního poměru, skutečnosti právně významné pro vznik a existenci právního poměru, předmětu právního poměru nebo u právního poměru, který souvisí nebo je právně závislý na jiném právním poměru, jestliže se tento právní poměr řídí cizím právem.[22] Tím není vyloučeno, že by se mezinárodní prvek nemohl vyskytovat i u dalších aspektů právního poměru.

Mezinárodní prvek lze rozdělit do dvou kategorií, a to absolutní a relativní (v této kategorii navíc rozlišujeme mezi objektivním a subjektivním relativním mezinárodním prvkem).[23] Dle mého názoru je nejdůležitějším přínosem volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém zvýšená právní jistota, kterou tato volba přináší. Účastnící právního poměru, jak již bylo řečeno výše, si mohou zvolit právní řád nejlépe vyhovující jejich potřebám. To sebou přináší nesporné výhody. Strany lépe předvídají hmotné právo, které bude regulovat jejich práva a povinnosti, lépe odhadují, jak dopadnou případné spory a tomu i přizpůsobují svůj postup při jednotlivých právních jednáních. Dalším přínosem je ekonomická efektivita této volby. Stejný názor např. publikoval i Bříza.[24]

4.1 Jednotlivé typy volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém

Jednotlivé typy volby práva v mezinárodním právu soukromém jsou v tomto v této kapitole diplomové práce popsány a doplněny o názorné příklady. Pozornost je zaměřena především na kolizní volbu práva, a to jak na její neomezenou, tak i omezenou podobu. Kromě této volby bude zmíněna i problematika materiální a materializované volby práva. Další část této kapitoly se soustřeďuje na volbu práva jak z hlediska způsobu vyjádření, tak i z pohledu časového okamžiku, ve kterém je

[22] KUČERA 2009 op. cit., s. 17 – 18.

[23] *Second decade ahead: tracing the global crisis*. Editor Alexander J Bělohlávek, Naděžda Rozehnalová. Huntington: Juris Publishing. c2010. 365 s . Czech yearbook of international law. ISBN 978-1-57823-272-7. S 8 – 9.

[24] BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck. 2012. 300 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7179-606-0. S. 3 – 5.

volba učiněna. Závěr této kapitoly je věnován dílčí volbě práva, tzn. volbě několika právních řádů.

4.1.1 Kolizní volba práva

Kolizní volbu práva lze definovat jako situaci, kdy je výběr práva dán pouze v rovině kolizního práva. Přímá omezení jsou tak realizována výlučně v této rovině, a to prostředky náležející koliznímu právu.[25] Stejně jako kolizní metoda v mezinárodním právu soukromém kolizní volba práva nezjišťuje obsah jednotlivých právních řádů.[26] Kolizním kritériem je v takovémto případě shodně projevená vůle účastníků právního poměru.

4.1.1.1 Neomezená volba práva

Při této volbě práva mohou účastnící právního poměru zvolit jakýkoli právní řád bez ohledu na to, zda má tento právní řád nějakou vazbu k právnímu poměru či nikoli. Nutno podotknout, že ani v tomto případě není kolizní volba práva zcela neomezená. Často je limitována systémem existujících imperativních norem nebo způsobem, jakým musí být volba práva účastníky vyjádřena, např. požadovanou formou notářského zápisu apod.

V případě řízení před obecnými soudy strany mohou zvolit pouze právo, které je platné na území určitého státu. Nelze tedy zvolit právo neexistujícího státu nebo právo nestátního původu (lex mercatoria). Lex mercatoria (někdy také nazývané jako právo světových obchodíků) je systém pravidel, který se v průběhu času vyvinul mezi obchodníky v mezinárodním obchodním styku a celkově nebyl kodifikován. Není utvářen státy jakožto subjekty mezinárodního práva veřejného.[27]

Za zmínku stojí, že na úrovni Evropské unie se vedla dlouhá diskuze, zda volba práva nestátního původu (lex mercatoria) bude připuštěna či nikoliv. Nakonec nebyla

---

[25] ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 2010. 272 s. ISBN 978-80-210-5240-6. S. 96

[26] KUČERA 2009 op. cit., s. 35.

[27] Více ROZEHNALOVÁ 2010, op. cit., s. 228 - 241

zástupci států doporučena a to především z důvodu právní nejistoty, ale i mnoha dalších.[28] Tyto závěry se však nevztahují na úpravu podmínek pro rozhodčí řízení.

Při neomezené kolizní volbě práva nelze také provést volbu několika právních řádů pro řešení jednoho právního poměru. Není tedy možné, aby se celý právní poměr nebo stejné otázky řídily různými právními řády (např. českým a polským). Lze však provést tzv. dílčí volbu práva. V takovémto případě se jednotlivé části právního poměru řídí různými právními řády. Tento postup se nazývá štěpení rozhodného práva (dépeçage)[29] a bude blíže rozebrán v samostatném oddíle této kapitoly.

Typickým příklad neomezené kolizní volby práva je čl. 3 odst. 1 Řím I. Ze ZMPS lze např. poukázat na § 87 odst. 1. 30 V předchozím zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním šlo např. o § 9 odst. 1.

4.1.1.2 Omezená volba práva

Při omezené volbě práva jsou předem určeny právní řády, z nichž je možné výběr provést, což omezuje volbu práva pouze mezi vyjmenovanými právními řády.[31] Volba práva může být omezena i z časového hlediska, např. čl. 14 odst. 1 písm. a) Nařízení Řím II nebo z personálního hlediska, např. č.14 odst. 1 písm. b), podle něhož mohou volbu práva (ex ante, neboli před skutečností, která vedla ke škodě) provést pouze osoby, které jednají v rámci své podnikatelské činnosti. Může být rovněž omezena z hlediska formy, např. § 49 odst. 4 ZMPS. [32]

Příkladem omezené kolizní volby práva je dále čl. 5 odst. 2 (smlouvy o přepravě cestujících) a čl. 7 odst. 3 (jiné pojistné smlouvy) Řím I.

---

[28] ROZEHNALOVÁ 2010 op. cit., s. 104 – 107.

[29] BŘÍZA 2012 op. cit., s. 48.

[30] PAUKNEROVÁ, Monika., ROZEHNALOVÁ, Naděžda., ZAVADILOVÁ, Marta a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2013. 853 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-368-5. S. 600.

[31] ROZEHNALOVÁ 2010 op.cit., s. 97.

[32] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol op. cit., s. 339.

4.1.2 Materiální volba práva

Z obecného hlediska materializací volby práva se má na mysli taková volba práva, jejíž platnost je závislá na hmotněprávních ustanoveních právního řádu, který by byl jinak (na základě příslušné kolizní normy) rozhodný pro daný právní poměr, kdyby k volbě práva nedošlo.[33] U materiální volby práva sice účastníci právního poměru nejsou omezeni při výběru rozhodného práva, jimi zvolené právo je však omezeno při své aplikaci, a to nepřekročitelným rámcem norem práva jinak rozhodného. Tzn., že se zvolené právo aplikuje pouze v mezích, které jsou zpravidla stanoveny přímo v kolizní normě. Strany tak nemohou derogovat kogentní ustanovení právního řádu, který by byl jinak rozhodný, kdyby k volbě práva nedošlo. Tím je však zásadně narušen princip volby práva v mezinárodním právu soukromém, při němž dochází k odsunu právního řádu, nikoli jen k derogaci jeho dispozitivních ustanovení. Otázkou proto zůstává, zda jde o skutečnou volbu práva či nikoliv. Dle mého mínění v takovém případě o skutečnou volbu práva nejde. Především proto, že účastníci právního poměru nejsou schopni odsunout nezvolený právní řád jako celek. V praxi však bude záležet na celkovém stupni omezení.

Příkladem materiální volby práva je čl. 3 odst. 3 Řím I. V tomto ustanovení je řešena problematika tzv. smluv spojených s jednou zemí (single – country contracts). Volba stran se v tomto případě dotýká pouze ustanovení dispozitivních norem. Nemohou však zamezit tomu, aby se aplikovaly kogentní normy práva, které by se jinak použilo.[34]

Problematičtějším příkladem je čl. 6 odst. 2 Řím I, který se týká spotřebitelských smluv. Zde by soudy měly spíše využívat techniku materializace a hodnocení na úrovni hmotného práva, než materiální volbu práva. Důvod je prostý a to zajištění co možná největší míry ochrany spotřebitele. Při materiální volbě práva by soudce vůbec nezkoumal míru ochrany, která je spotřebiteli poskytována zvoleným právní řádem, ale zůstal by na pozici práva určeného kolizní normou (podle čl. 6 odst. 1 by se jednalo o právní řád obvyklého bydliště spotřebitele). To znamená, že i kdyby zvolený právní řád poskytoval spotřebiteli stejný nebo vyšší standard ochrany, nebyl by využit. Naopak, při

[33] KUČERA 2009 op. cit., s. 132.

[34] PAUKNEROVÁ 2013 op.cit., s. 156.

materializované volbě práva by soudce porovnával zvolený právní řád s právním řádem obvyklého bydliště spotřebitele za účelem zjištění, zda zvolené právo poskytuje nižší, vyšší nebo stejný stupeň ochrany jako právo obvyklého bydliště spotřebitele. Zvolené právo by se aplikovalo, kdyby ochrana byla minimálně na stejné úrovni. I když výhodou materiální volby práva je aplikační jednoduchost, měla by se v tomto případě uplatnit materializovaná volba práva, jelikož více sleduje účel, jehož má být dosaženo a tím je co možná nejvyšší standard ochrany spotřebitele.[35]

4.1.3 Materializovaná volba práva

Při materializované volbě práva se porovnávají hmotné normy právních řádů jako celek. Na rozdíl od materiální volby práva v případě materializované volby práva nedochází ke konfrontaci právních řádů pouze na úrovni kogentních norem. Zvolené právo lze aplikovat pouze tehdy, jestliže je pro daný případ výhodnější. Takovýto postup by byl žádoucí např. u výše zmíněného čl. 6 odst. 2 Řím I.

4.1.4 Výslovná, konkludentní a hypotetická volba práva

V této kapitole je rozpracována volba rozhodného práva z hlediska podoby neboli způsobu, v jakém může být vyjádřena. Pozornost je věnována hlavně výslovné a konkludentní volbě práva. Zmíněna je také hypotetická volba práva.

Výslovnou (explicitní) volbou práva lze rozumět situaci, kdy účastníci právního poměru výslovně projeví svou vůli o tom, že chtějí, aby se jejich právní poměr řídil určitým právním řádem. Tuto vůli nejčastěji vyjadřují v písemné formě (např. ve smluvní doložce nebo v samostatné smlouvě), není ovšem vyloučeno, aby tak učinily i ve formě ústní (takováto forma volby není v českém ani unijním právu zakázána), tomu ostatně napovídá i judikatura soudu členských států EU (např. Rozsudek Rakouského OGH sp.zn. 1 Ob 30/04z).[36]

---

[35] ROZEHNALOVÁ, Naděžda., VALDHANS, Jiří., DRLIČKOVÁ, Klára., KYSELOVÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. 2013. 445 s. ISBN 978-80-7478-016-5. S. 99.

[36] BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého : vydání k 17.12.2009*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck. 2009. 2 sv. 1316 s., s. 1317-2684. ISBN 978-80-7400-176-5. S. 1475.

Výslovně vyjádřená vůle by měla být srozumitelná a dostatečně určitá (např. je žádoucí, aby doložka o volbě práva zněla: „tato smlouva se řídí francouzským právem“). Výslovná volba práva může být učiněna jednak pozitivně ale i negativně. To znamená, že účastníci daného právního poměru mohou vyloučit použití určitého právního řádu. Nemohou však vyloučit použití jakéhokoli právního řádu (např. právních řádů všech států).[37]

Vedle výslovné volby práva je v praxi akceptována i konkludentní neboli implicitní volba práva. Takováto volba práva není provedena výslovně, ale vyplývá ze smlouvy nebo z okolností případu.[38] Vyvstává však otázka, v jakých případech o volbu práva půjde a v jakých nikoliv? Jak například vyplývá z úpravy smluvních závazkových poměrů v čl. 3 odst. 1 věty druhé Římské úmluvy, musela volba „ *vyplývat s dostatečnou jistotou z ustanovení smlouvy nebo okolností případu*“.[39] Řím I říká v čl. 3 odst. 1 věty druhé, že volba musí „ *jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu*“.[40] Důvodem změny formulace článku byla především snaha, aby došlo ke sladění jazykových překladů jednotlivých verzí (např. z francouzské formulace „de facon certaine“ mohl být usuzován vyšší stupeň jistoty, než z anglické formulace „reasonable certainty“).[41] ZMPS uvádí v § 87 odst. 1, že volba „ *musí vyplývat bez pochybností z ustanovení smlouvy nebo z okolností případu*“.[42]

Možnost konkludentní volby lze nalézt i u mimosmluvních závazkových poměrů konkrétně v čl. 14 Nařízení Řím II. Zde se navíc volba nesmí dotknout práv třetích osob.[43] Z uvedeného vyplývá, že se musí jednat o skutečnou (reálnou) vůli rozhodné právo zvolit, a navíc tato vůle musí být jasně patrná (např. ze smlouvy jasně vyplývá, že

---

[37] BĚLOHLÁVEK 2006 op. cit., s. 89.

[38] ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVÁ 2013 op. cit., s. 89.

[39] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (Římská úmluva). Úřední věstník Evropské unie C 169/10. [cit. 22. 05. 2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/.

[40] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17.06.2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I). Úřední věstník Evropské unie L 177/6. [cit. 22.05.2015]. Dostupné z : http://eur-lex.europa.eu/.

[41] BĚLOHLÁVEK 2009 op. cit., s. 601 – 602.

[42] Zákon č. 91/2012 Sb.

[43] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11.07.2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II). Úřední věstník Evropské unie L 199/40. [cit. 22. 05. 2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/.

strany zamýšlely volbu práva provést). Typickým příkladem implicitní volby práva je situace, kdy strany dlouhodobě sjednávají určité rozhodné právo, ale v ojedinělém případě žádnou výslovnou volbu práva neprovedou. V takovém případě (pokud se tedy neobjeví zásadní odchylky v zaběhnuté praxi stran, např. bude sjednáno místo dodání v úplně jiném státě) se vychází z toho, že strany sjednaly stejné rozhodné právo, jako v předcházejících závazcích.[44]

Dalším příkladem může být případ, kdy je použita vzorová smlouva, o které je známo, že se řídí konkrétním právním řádem, aniž by smlouva tento řád blíže specifikovala.[45] Naopak je všeobecně odmítáno, že by rozhodné právo bylo určeno na základě jazyka použitého ve smlouvě.[46] Problematičtějším případem je otázka propagační doložky (což znamená, že je učiněna volba sudiště nebo volba místa arbitráže). Zatímco především anglické právo bere propagační doložku za dostatečný projev vůle účastníků o volbě práva (pokud tedy všechny ostatní faktory nesměřují k určení jiného práva),[47] ve většině doktrín, včetně té české, je zastáván názor, že samotná volba fóra (bez nějaké další jednoznačné vazby na volbu hmotného práva legis fori) ještě neznamená volbu práva rozhodného.[48] Tato doktrína se projevila i v bodě 12 Preambule Řím I, kde je volba soudu chápana jako jedno z hledisek ohledně implicitní volby práva, nejde však o hledisko rozhodné. Osobně se domnívám, že oba přístupy k této problematice mají svá pro i proti. Více se ale kloním k doktríně převládající, která lépe odpovídá modernímu přístupu mezinárodního práva soukromého v otázce volby rozhodného práva.

Na závěr tohoto oddílu bude zmíněna tzv. hypotetická volba práva. Rozumí se jí volba, která není založena na skutečném projevu vůle účastníků právního poměru (na rozdíl od volby výslovné a konkludentní). Rozhodné právo je v takovém případě určeno rozhodnutím soudce. Soudce vyhledává právo, které by účastníci právního poměru

[44] BĚLOHLÁVEK 2009 op. cit., s. 603 - 604

[45] GIULIANO, Mario., LAGARDE, Paul. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations*. Official Journal C 282. 1980 [cit. 22.05.2015] Dostupné z: http://aei.pitt.edu/1891/1/Obligations_report__Guiliano_OJ_C_282.pdf.

[46] KUČERA 2009 op. cit., s. 132.

[47] BRIGGS, Adrian. *The conflict of laws*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press. 2008. 287 s. ISBN 978-0-19-953966-6. S. 167.

[48] BĚLOHLÁVEK 2009 op. cit., s. 604 - 612

zvolili, kdyby o volbě práva uvažovali.[49] Rozhodné právo se tedy určuje na základě fikce, která se ale nezakládá na skutečných okolnostech. V kontinentální Evropě je hypotetická volba práva všeobecně odmítána, i když právní řády neobsahují její výslovnou úpravu.[50] Není možné připustit takovou volbu, v níž soud vnucuje vůli účastníkům a ještě jí vydává za vůli těchto osob (tím by byla narušena podstata volby práva jako projevu autonomie vůle). Nepřípustnost takové volby ostatně vyplývá již z návaznosti čl. 3 a 4 Římské úmluvy[51] a čl. 3 a 4 Řím I.

4.1.5 Volba práva z hlediska časového okamžiku učinění

Pokud jde o časový okamžik, v němž může být volba rozhodného práva učiněna, je účastníkům právního poměru ponechána vysoká volnost. Nejčastějším případem je provedení volby práva současně se vznikem právního poměru (při vzniku smlouvy hlavní). Volba rozhodného práva však může být provedena i následně (dodatečně) a smluvní strany ji také mohou kdykoli změnit.[52]

V standardních případech strany provedou volbu práva současně se vznikem právního poměru, tj. hlavní smlouvy. Tím je především posílena právní jistota stran, jelikož vědí, jakým právem se bude smlouva řídit. Volba práva je nejčastěji do smlouvy začleněna ve formě smluvní doložky o volbě rozhodného práva (zpravidla v závěrečných ustanoveních, někdy však bývá uvedena i v preambuli smlouvy). Alternativně může být volba práva obsažena i v samostatné smlouvě. V praxi sice nejsou tyto případy běžné, ale vyskytují se např. u kontraktů vysoké hodnoty. V obou případech mohou být dokumenty doprovázeny dalšími procesními doložkami (prorogační či rozhodčí).[53]

V evropském kontextu vyvstala zajímavá otázka, jaký je vlastně vztah mezi smlouvou hlavní a doložkou o volbě práva. Např. jak neplatnost hlavní smlouvy ovlivní platnost doložky. Obdobně jako u prorogačních a rozhodčích doložek se v případě

[49] KUČERA 2009 op. cit., s. 135.

[50] BĚLOHLÁVEK 2006 op. cit., s. 88

[51] GIULIANO, LAGARDE 1980 op. cit.

[52] KUČERA 2009 op. cit., s. 136.

[53] ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVÁ 2013, op. cit., s. 88 – 89.

doložky o volbě práva vychází z toho, že se jedná o nezávislé (samostatné) ujednání. Doktrína je tedy založena na separaci obou ujednání, což znamená, že hlavní smlouva a doložka jsou od sebe odděleny.[54] K této problematice vydal Evropský soudní dvůr rozhodnutí C-265/95 Francesco Benincasa vs. Dentalkit Srl. V bodě 32 uvedeného rozhodnutí odpověděl na otázku Mnichovského soudu tak, že soudy členského státu, které byly prohlášeny za pravomocné v prorogační doložce platně uzavřené podle čl. 17 odst. 1 Bruselské úmluvy, mají výlučnou pravomoc, a to i tehdy, pokud samotná žaloba prověřuje tvrzení, že smlouva obsahující tuto doložku je neplatná.[55] Zastávám názor, že volba rozhodného práva může být provedena ještě před vznikem smlouvy hlavní, což mj. vyplývá i ze Giuliano/Lagarde zprávy k Římské úmluvě.[56] Strany tak již při jednání o smlouvě znají rozhodné právo, čemuž mohou přizpůsobit svůj postup i požadavky. Tím je posílena i jejich právní jistota.

Následnou, neboli dodatečnou volbu rozhodného práva lze definovat jako situaci, kdy strany rozhodné právo nezvolí současně se vznikem smlouvy hlavní, ale učiní tak později. V takovém případě ovšem vyvstává otázka, zdali je tato volba něčím časově omezena. Je možné rozhodné právo dodatečně zvolit nebo změnit po podání žaloby?

Než budou tyto otázky zodpovězeny, je třeba zmínit, že přístup k řešení těchto problémů se liší u smluvních a mimosmluvních závazkových poměrů. U smluvních závazkových poměrů se odborná veřejnost shoduje v tom, že jediným časovým omezením pro možnost dodatečné volby či její změny mohou být procesní vnitrostátní pravidla. Ty mohou stanovit okamžik, od kterého již strany nemohou do určení volby práva zasáhnout. Procesní právo České republiky neuvádí, do kdy lze dodatečnou volbu rozhodného práva nebo její změnu provést. Proto osobně souhlasím s názorem, že by v situaci, kdy se strany rozhodnou dodatečně zvolit právo nebo se rozhodnou pro jeho

[54] ROZEHNALOVÁ 2010 op.cit., s. 101.

[55] Rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 03. 07. 1997, věc C-265/95. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 23. 5. 2015]. Dostupné z: http://eurlex.europa.eu/

[56] GIULIANO, LAGARDE 1980 op. cit.

změnu až po podání žaloby, měl soud podle vlastního uvážení určit, zda takovou volbu připustí či nikoliv.[57]

Pokud jde o věcná omezení při dodatečné volbě práva nebo změně této volby, čl. 3 odst. 2 Řím I,[58]stejně jako čl. 3 odst. 2 Římské úmluvy uvádí, že se dodatečná volba práva nebo změna volby práva nedotýká formální platnosti smlouvy, ani práv třetích osob. Tím se především zajišťuje ochrana již nabytých práv, aby mj. nevznikly pochybnosti o platnosti smlouvy (je nutné zachovat princip právní jistoty, který by bez těchto omezení mohl být narušen).

Odlišná je situace u mimosmluvních závazkových poměrů. Dle čl. 14 odst. 1 písm. a) Řím II[59] mohou strany uzavřít dohodu o volbě práva až poté, co nastala skutečnost, která vedla ke škodě (ex post). Jedná se o časové omezení volby práva. Podmínkou platnosti volby práva tudíž je, aby dohoda byla uzavřena až po této skutečnosti. Personálně tato volba omezená není, lze jí tak použit u všech mimosmluvních závazků (s výjimkou vyloučených). Podle Čl. 14 odst. 1 písm. b) Řím II[60] lze sjednat dohodu o volbě práva ještě předtím, než došlo ke skutečnosti, která vedla ke škodě (ex ante). Platnost takové dohody závisí na tom, že všichni její účastnící jednají v rámci své podnikatelské činnosti. Tato dohoda není časově omezena, ale personálně je omezena pouze na tyto osoby. Důvodem pro časové omezení u mimopodnikatelských mimosmluvních závazkových poměrů je zabránění zneužití volby rozhodného práva vůči straně, která je při vyjednávání ve slabší pozici.[61]

Pro změnu volby rozhodného práva platí v podstatě to samé jako pro dodatečnou volbu práva. Rozdílem je, že strany neprojevují vůli právo zvolit, ale volbou mění již zvolené právo. Důvodů může být celá řada (např. nově zvolené právo lépe upravuje daný právní poměr). Důležitou skutečností, kterou musí mít strany na paměti při změně volby práva nebo při dodatečné volbě je, že se jejich právní poměr bude v průběhu času řídit různými právními řády. Proto stranám, které zvažují změnu nebo dodatečnou volbu

[57] BŘÍZA 2012 op. cit., s. 51.

[58] Nařízení č. 593/2008/ES.

[59] Nařízení č. 864/2007/ES

[60] Nařízení č. 864/2007/ES

[61] VALDHANS, Jiří. *Právní úprava mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkem*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck. 2012. 263 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-412-4. S. 218 – 219.

práva, lze doporučit, aby v doložce o volbě práva uvedly, jestli bude volba účinná zpětně (ex tunc) nebo od okamžiku sjednání (ex nunc). Obě varianty jsou v mezinárodním právu soukromém přípustné.[62]

4.1.6 Dílčí volba práva

Na závěr tohoto oddílu je zapotřebí zmínit, že účastníci právního poměru s mezinárodním prvkem mají možnost jak podle Římská úmluvy, tak dle Řím I provést tzv. Dílčí volbu práva (konkrétně podle čl. 3 odst. 1 věty třetí).[63] Jde o případy, kdy se různé části smlouvy řídí různými právními řády. Podobná je situace u tzv. Částečné volby práva, kdy se část smlouvy řídí právem zvoleným, a část smlouvy právem určeným podle hraničních určovatelů. V takových případech dochází ke štěpení obligačního statutu (dépeçage).[64] Jak již bylo v tomto oddílu zmíněno, není přípustné, aby se stejné části smlouvy řídily různými právními řády. Při této volbě by tak nemělo docházet k logicky nekonzistentním výsledkům. Vyvstává však otázka, jaké části smlouvy lze považovat za natolik oddělené, aby je bylo možné upravit různými právními řády. Pro názornost lze uvést několik příkladů. Je např. možné, aby se odstoupení od smlouvy řídilo jiným právním řádem, než její zbytek? Na druhé straně souhlasím s názorem, že je možné oddělit části smlouvy upravující zvláštní otázky (promlčení, výši úroků z prodlení a jiné) a podřídit je jinému právnímu řádu než zbytek smlouvy.[65]

Jako příklad nedovoleného štěpení volby práva lze naopak uvést situaci, která by nastala tehdy, kdyby se odstoupení od smlouvy řídilo u každé strany smlouvy různými právními řády, tedy případ, kdy se práva jedné strany řídí jiným právním řádem než povinnosti strany druhé nebo když je prodlení jedné strany upraveno jiným právem než prodlení té druhé.[66]

Jak by měl soud postupovat při určení, zda jde o logicky konzistentní volbu nebo

---

[62] KUČERA 2009 op. cit., s. 136.

[63] Nařízení č. 593/2008/ES.

[64] ROZEHNALOVÁ 2010 op.cit., s. 109.

[65] BŘÍZA 2012 op. cit., s. 48.

[66] GIULIANO, LAGARDE 1980 op. cit.

při zjištění, že jde o logicky nekonzistentní volbu? Předně bude záležet na okolnostech jednotlivých případů. Pokud se jedná o štěpení dovolené, měl by ho soud umožnit. Osobně nesouhlasím se závěrem Guiliano/Lagarde zprávy, která uvádí, že pokud jsou zvolené právní řády logicky nekonzistentní, určí se rozhodné právo podle čl. 4 Římské úmluvy.[67] V takovém případě totiž může nastat situace, že se smlouva bude řídit právem jinak rozhodným, které strany na takovou smlouvu vůbec aplikovat nechtěly (rozhodné právo se určí, jakoby k volbě vlastně nedošlo). Soud by měl spíše zkoumat vůli stran, např. zdali nevyjádřily, že volba jednoho z právních řádů má zůstat platná, když druhá platná nebude (stejný názor zastává i Bříza).[68] Jelikož se při štěpení volby práva mohou vyskytnout potíže, je jeho využívání spíše sporadické. To však neznamená, že se v praxi neobjevuje vůbec. K tomu je zapotřebí dodat, že otázkou štěpení rozhodného práva se zabýval i Soudní dvůr Evropské unie v rozsudku C-133/08 Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v. Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV. Nutno podotknout, že v této věci volba práva stranami provedena nebyla. Podle vyjádření Soudního dvora ve výroku rozsudku, čl. 4 odst. 1 věty druhé Římské úmluvy musí být interpretován tak, že se část smlouvy může řídit jiným rozhodným právem než její zbytek, ale pouze pokud předmět této části je nezávislý na zbytku smlouvy.“[69] To potvrzuje výše uvedené závěry. Lze tedy provést volbu více právních řádů pro různé části smlouvy, ale tyto části na sobě musí být nezávislé (oddělené).

4.2 Problematika zpětného a dalšího odkazu u volby práva

V této kapitole je věnována pozornost problematice zpětného a dalšího odkazu u volby práva v mezinárodním právu soukromém, a to jak z pohledu unijního práva, tak i pohledu ZMPS.

[67] GIULIANO, LAGARDE 1980 op. cit.

[68] BŘÍZA 2012 op. cit., s. 49.

[69] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 06. 10. 2009, věc C-133/08. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 23. 5. 2015]. Dostupné z: http://eurlex.europa.eu/

Při bližším pohledu na kolizní normy jednotlivých států lze zjistit jejich odlišnosti. Hraniční určovatelé jednotlivých kolizních norem mohou navazovat na různé právní řády nebo mohou obsahovat stejné hraniční určovatele, ale pojem použitý jako kolizní kritérium je vykládán v kolizních normách odlišně. To vede k obecnému problému mezinárodního práva soukromého a to k tzv. zpětnému nebo dalšímu odkazu.

Zpětným odkazem (renvoi) je situace, kdy kolizní norma státu A přikazuje použití práva státu B, ale kolizní norma státu B zase přikazuje použít práva státu A. Dalším odkazem (transmise) je i případ, kdy kolizní norma státu A přikazuje použití práva státu B, ale kolizní norma státu B naopak přikazuje použití práva státu C.[70]

Při volbě rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém tak může vyvstat otázka, jak rozumět projevu vůle účastníků. Zdali se mají v těchto případech použít pouze hmotněprávní normy zvoleného právního řádu nebo použijí i normy kolizní.

Problematiku zpětného a dalšího odkazu řeší Římská úmluva a to v čl. 15 s tím, že přijímání zpětného a dalšího odkazu nepřipouští. Tuto úpravu přejímá do čl. 20 i Řím I. Nařízení jej vylučuje, pokud ustanovení tohoto nařízení nestanoví jinak. Použitím práva země se totiž rozumí použití právních norem platných v této zemi s výjimkou norem mezinárodního práva soukromého. Tím jsou myšleny kolizní normy dané země.[71]

Podobně znějící článek obsahuje i Řím II. Konkrétně jde o čl. 24.[72] Zpětný a další odkaz je tak u závazkového (i pracovního) práva vyloučen.

Dále se touto problematikou se zabývá i Nařízení Rady (EU), kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (dále jen Řím III), a to v čl. 11.[73] K tomu je zapotřebí dodat, že Česká republika v současné době není tímto nařízením vázána (v budoucnu k němu ale může přistoupit). Podobně jako u předchozího nařízení ani tato norma zpětný a další odkaz nepřipouští. Takové řešení však nepovažuji za příliš šťastné, jelikož rodinné právo společně s právem dědickým, na

[70] KUČERA 2009 op. cit., s. 159.

[71] Nařízení č. 593/2008/ES

[72] Nařízení č. 864/2007/ES

[73] Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20.12.2010 , kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (Řím III). Úřední věstník Evropské unie L 343/12. [cit. 24. 05. 2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

rozdíl od práva závazkového, bylo v mnohých právních řádech spojeno právě s využíváním zpětného odkazu. Ve vztahu k třetím státům by tak mohl nastat problém v podobě nárůstu počtu kulhajících manželství, kdy podle právního řádu jednoho státu může být manželství považováno za rozvedené a podle právního řádu jiného státu nikoli.[74]

V oblasti rodinného práva je možnost volby práva obsažena i v Haagském protokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti (Dále jen Haagský protokol). Jeho použití stanoví Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech vyživovací povinnosti, a to v čl. 15.[75] Haagský protokol v čl. 12 uvádí, že pojmem právo se chápe právo platné v daném státě vyjma jeho kolizních norem. Tím je zpětný i další odkaz vyloučen.[76]

Jiná je situace u práva dědického, kde se zpětný a další odkaz tradičně připouští. Výjimku tak nečiní ani nové Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále jen Nařízení o dědictví), které se použije od 17.8.2015 (bude závazné i pro Českou republiku, což znamená, že ZMPS se použije pouze na otázky, které nejsou tímto nařízením upraveny). Čl. 34 odst. 1 tohoto nařízení připouští ve vymezených případech zpětný a další odkaz. To znamená, že použitím práva třetího státu, podle daného odstavce, se rozumí použití jak jeho hmotněprávních norem, tak jeho norem mezinárodního práva soukromého (kolizních norem), pokud odkazují buď na právo některého členského státu, nebo na právo jiného třetího státu, který by uplatnil své vlastní právo. Čl. 34 odst. 2 poté uvádí situace, kdy se zpětný a další odkaz nepoužije.

[74] PAUKNEROVÁ 2013 op.cit., s. 202.

[75] Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18.12.2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovací povinností. Úřední věstník Evropské unie L 7/1. [cit. 24. 05. 2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

[76] Rozhodnutí Rady č. 2009/941/ES ze dne 30.11.2009 o uzavření Haagského protokolu ze dne 23.11.2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím. Úřední věstník Evropské unie L 331/12. [cit. 24.05.2015]. Dostupné z : http://eur-lex.europa.eu/

A právě jednou z těchto situací je i volba práva podle čl. 22.[77] Proto se domnívám, že význam čl. 34 nakonec nebude příliš velký.

Ve vnitrostátním právu je problematika zpětného a dalšího odkazu řešena v ZMPS, konkrétně § 21.[78] Dle prvního odstavce je přijímán zpětný odkaz, který odkazuje zpět na české právo. Další odkaz je poté přijímán za předpokladu, že kolizní norma dalšího právního řádu tento odkaz potvrdí (hraniční určovatel v kolizní normě vede k tomuto právnímu řádu). Pokud tomu tak není, použije se české hmotné právo (odkazy se v takovém případě ruší a užije se tuzemské hmotné právo). Zákon tak připouští pouze jeden další odkaz.

Odstavec druhý, v souladu s unijním právem, nepřipouští přijímání zpětného a dalšího odkazu u poměrů závazkového a pracovního práva. V situaci, kdy strany provedou volbu rozhodného práva, se bude ke zpětnému nebo dalšímu odkazu přihlížet pouze v případě, že to vyplývá z ujednání stran. V ostatních případech provedení volby práva se přijímání zpětného a dalšího odkazu nepřipouští.[79] Zpětný a další odkaz se nepřipouští ani u některých práv k cenným papírům podle § 83 odst. 2 (Zástavní právo k cennému papíru), § 83 odst. 3 (Nakládání se zaknihovaným cenným papírem, imobilizovaným cenným papírem a právem chovajícím se jako cenný papír) a § 83 odst. 5 (oblast finančního zajištění – zde není přípustná ani volba práva, stejně jako u § 83 odst. 4, kde naopak zpětný a další odkaz vyloučen není) ZMPS.[80] Důvodem je především zachování právní jistoty stran. Naopak § 31 ZMPS (směnečná a šeková způsobilost) zpětný a další odkaz připouští.

[77] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 04.07.2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení. Úřední věstník Evropské unie L 201/7. [cit. 24.05.2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/.

[78] Zákon č. 91/2012 Sb.

[79] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol op. cit., s. 158 - 161.

[80] Zákon č. 91/2012 Sb.

5 Volba rozhodného práva u smluvních závazkových poměrů

Oblast závazkového práva zaujímá v mezinárodním právu soukromém důležité postavení, jelikož se v rámci těchto právních poměrů uskutečňuje mezinárodní obchod. U smluvních závazkových poměrů se lze tradičně setkat s volbou práva. Strany tak mají možnost svými vlastními projevy vůle zvolit rozhodné právo pro svůj smluvní závazkový poměr s mezinárodním prvkem. Ve vnitrostátních kolizních úpravách většiny států, včetně úpravy české, se preferuje právě tento způsob určení rozhodného práva. Jinak tomu není ani v oblasti práva unijního či mezinárodního.

Tento oddíl je zaměřen na volbu rozhodného práva u smluvních závazkových poměrů ze tří pohledů. Z pohledu práva unijního, kde bude zmíněna Římská úmluva a Řím I, kterému bude věnována větší pozornost a to především z toho důvodu, že uvedenou Úmluvu nahrazuje. Dále je v tomto oddíle rozebrána volba rozhodného práva u smluvních závazkových poměrů dle ZMPS. V závěrečné části tohoto oddílu je provedena analýza volby rozhodného práva u smluvních závazkových poměrů podle mezinárodních instrumentů (jde zejména o dvoustranné dohody o právní pomoci).

5.1 Volba práva dle Římské úmluvy

Na úvod této kapitoly nelze nezmínit úpravu, která předcházela Řím I. Je jí Římská úmluva. Úmluva byla uzavřena v roce 1980 mezi tehdejšími státy Evropského hospodářského společenství (dnes mohou být smluvní stranou této úmluvy pouze členské státy Evropské unie). V platnost však vstoupila až 1.4.1991. K Úmluvě byly připojeny i dva protokoly, které měly zajišťovat jednotný výklad Úmluvy (jednotný výklad Úmluvy je zakotven v čl. 18).

První protokol o výkladu Úmluvy a Druhý protokol o přenesení určitých pravomocí ve věci výkladu Úmluvy Soudním dvorem Evropských společenství (dnes Soudním dvorem Evropské unie). I když byly oba protokoly podepsány již v roce 1988, trvalo celkem šestnáct let, než došlo k jejich ratifikaci všemi státy. Vstoupily tak

v platnost až 1.8.2004.[81] Další země přistupovaly k Úmluvě později. Česká republika přistoupila 14.4.2005 v návaznosti na své členství v Evropské unii přistoupila také k oběma protokolům.

Tato úmluva je mezinárodní smlouvou uzavřenou mezi členskými státy za účelem „*sjednocení práva v oblasti mezinárodního práva soukromého*“, jak vyplývá z její preambule.[82] Po ratifikaci (a vyhlášení) se Římská úmluva stala dle čl. 10 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky součástí právního řádu České republiky, z čehož vyplývá, že přednost v případě vzniku rozporu s ostatními zákony (nahrazuje plně vnitrostátní kolizní normy a další pravidla).[83]

Čl. 17 Úmluvy uvádí, že je Úmluva závazná na všechny smlouvy uzavřené po dni, ke kterému vstoupí pro dotyčný stát v platnost. V České republice je použita na smlouvy uzavřené od 1.7.2006 do 16.12.2009 (u smluv uzavřených před 1.7.2006 se uplatňuje zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. Na smlouvy uzavřené po 16.12.2009 se vztahuje Řím I.[84]

Úmluva, jak je zdůrazněno i v názvu čl. 3, vychází ze svobodné volby práva stranami smluvního poměru, což považuji za stěžejní zásadu celé úpravy, ať již jde o samotnou Úmluvu či navazující Nařízení. Především v dnešní demokratické společnosti si nelze představit, že by měla v popředí stát jiná zásada než tato. Tento názor ostatně zastává i odborná veřejnost napříč kontinentem.[85]

Dle čl. 3 odst. 1 mohou strany smluvního poměru zvolit právo jakéhokoliv státu (právní řád státu tak nemusí mít žádný vztah ke smluvnímu poměru). Volbu lze provést výslovně či konkludentně. Rozhodné právo mohou strany zvolit buď pro celou smlouvu, nebo pro její část (je umožněna tzv. dílčí volba práva). Čl. 3 odst. 2 Úmluvy umožňuje stranám provést změnu již zvoleného práva. Tato změna zvoleného práva po uzavření smlouvy se nedotýká její formální platnosti, ani práv třetích osob. Čl. 3 odst. 3 Úmluvy poté upravuje tzv. smlouvy spojené s jedinou zemí, kdy kolize právních řadů je

[81] BĚLOHLÁVEK 2009 op. cit., s. 5.

[82] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (Římská úmluva).

[83] Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25. 5. 2015].

[84] BŘÍZA 2012 op. cit., s. 19.

[85] BĚLOHLÁVEK 2009 op. cit., s. 586. nebo Briggs 2008 op.cit., s. 389.

daná subjektivním projevem vůle stran, nikoli faktory objektivními.[86] Čl. 3 odst. 4 řeší otázku existence a platnosti souhlasu stran s volbou rozhodného práva. Čl. 4 Úmluvy se týká rozhodného práva při neexistenci volby a čl. 5 se zabývá problematikou spotřebitelských smluv.[87]

Jelikož Řím I do značné míry přebírá úpravu Úmluvy, ale také jí na mnoha místech rozvíjí (především reaguje na nové jevy a praxi členských států), je v tomto oddíle zmíněn pouze krátký popis volby rozhodného práva dle Úmluvy. Analýze jednotlivých článků, včetně posunů, které nastaly v Nařízení oproti Úmluvě, je věnován následující podkapitole této diplomové práce.

5.2 Volba práva podle Nařízení Řím I

Za nejvýznamnější kolizní úpravu v oblasti smluvních závazků lze považovat Řím I. Nařízení vychází z tzv. Zelené knihy o transformaci Římské úmluvy v unijní nástroj a o její modernizaci.[88]

K pokračování prací na utváření kolizních norem v oblasti smluvních závazkových poměrů vyzval i Haagský program (konkrétně v bodu 3.4.2 Vzájemné uznávání rozhodnutí), který byl přijat Evropskou radou v roce 2004.[89] Výsledkem těchto prací bylo Nařízení Řím I přijaté podle čl. 65 Smlouvy o založení Evropského Společenství (dnes by bylo Nařízení přijato podle čl. 81 Smlouvy o fungování Evropské unie).[90] Jedná se tedy o instrument sekundárního práva Evropské unie. Toto nařízení má dle čl. 288 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie obecnou působnost, je závazné

[86] ROZEHNALOVÁ 2010 op.cit., s. 90.

[87] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (Římská úmluva).

[88] Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernization. COM (2002) 654. 14.01.2003. [cit. 26.05.2015]. Dostupné z : http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_6_raporlar/1_2_green_papers/com2002_green_paper_on_conversion_of_rome_convention_of_1980.pdf.

[89] Haagský program: posílení svobody, bezpečnosti a právo v Evropské unii. Úřední věstník Evropské Unie C 53/01. [cit. 26.05.20015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/.

[90] Smlouva o fungování Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie C 326/47. [cit. 26.05.2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/.

v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech.[91] Aplikuje se tak namísto vnitrostátních zákonů.

ZMPS se použije v právních poměrech mezi členskými státy Evropské unie, které nařízení zavazuje (tím jsou myšleny všechny státy Evropské unie s výjimkou Dánska. To nadále aplikuje Římskou úmluvu) pouze v otázkách, jež nejsou v nařízení upraveny. Smysl Nařízení je vyjádřen v bodu 6 Preambule. Především jde o zlepšení předvídatelnosti výsledků sporů a jistotu co do rozhodného práva.[92] Dle čl. 28 se Nařízení používá na smlouvy uzavřené ode dne 17.12.2009 (nepůsobí retroaktivně, před tímto datem se tak bude aplikovat Římská úmluva). [93]

5.2.1 Volba práva a článek 3 Nařízení Řím I

Pro volbu rozhodného práva je článek 3 Řím I naprosto zásadní. V následující části budou rozebrány jednotlivé odstavce toho významného článku, včetně analýzy posunu jaký v nařízení nastal oproti Římské úmluvě.

5.2.1.1 Článek 3 odst. 1 Nařízení Řím I

Čl. 3 odst. 1 věty první Nařízení Řím I obsahuje identické znění jako čl. 3 odst. 1 věty první Římské úmluvy. Jako u Úmluvy se tak vychází ze svobodné volby práva, i když český překlad Nařízení Řím I o svobodné volbě práva nehovoří. To ovšem považuji, stejně jako Bělohlávek

, za projev nekompetentnosti při zpracování české verze.[94] Strany smlouvy tak mohou zvolit právo jakéhokoliv státu (členského či nečlenského). To ostatně vyplývá i z čl. 2 Nařízení Řím I. Musí jít však o právo existujícího státu (popřípadě o územní jednotku, která má vlastní právní normy upravující smluvní závazkové poměry jak vyplývá z čl. 22 odst. 1 Nařízení Řím – typicky půjde například o jednotku federace).[95]

[91] Smlouva o fungování Evropské unie.

[92] Nařízení č. 593/2008/ES.

[93] Nařízení č. 593/2008/ES.

[94] BĚLOHLÁVEK 2009 op. cit., s. 588.

[95] Nařízení č. 593/2008/ES.

K posunu oproti Římské úmluvě však došlo. V době přijímání návrhu Nařízení Řím I se na půdě Evropské unie rozhořela diskuze, zda strany budou moci přímo zvolit normy nestátního původu. Původní návrh Nařízení Řím I totiž obsahoval i tuto možnost. Konkrétně uváděl *„Strany si mohou rovněž zvolit jako rozhodné právo zásady a normy hmotného závazkového práva; uvedené zásady a normy musí být uznávány na mezinárodní úrovni i na úrovni Společenství.“* V odůvodnění bylo poté uvedeno, že *„Zvolená formulace má zejména povolit volbu zásad UNIDROIT, zásad Principles of European Contract Law nebo případného budoucího volitelného nástroje Společenství, přičemž bude zakázána volba lex mercatoria, který není dostatečně přesný, nebo soukromých kodifikací, které by mezinárodní společenství v dostatečné míře neuznávalo.“*[96]

Jak již bylo řečeno v předcházející podkapitole, tento návrh nezískal dostatečnou podporu (i když ho určitá část odborné veřejnosti přivítala a podporovala),[97] a ustanovení bylo z Nařízení Řím I vypuštěno. Osobně se však domnívám, že možnost přímé volby nestátních norem (tím nemám na mysli kupříkladu normy náboženské) by měla být v budoucnu připuštěna. Důvodů lze uvést několik: vzrůstající význam těchto norem v důsledku globalizace a nárůstu mezinárodních transakcí, dále skutečnost, že řada nestátních norem zůstala úplně mimo diskuzi (návrh uváděl pouze dvě – zásady UNIDROIT a Principles of European Contract Law – PECL, ale například podmínky FIDIC nebyly vůbec vzaty v potaz) a celková oblíbenost těchto norem. Každopádně bude třeba změny přístupu jednotlivých států k této problematice, aby se tato změna mohla prosadit.[98] Takovou změnu však neočekávám, což vyplývá i z bodu 14 Preambule Nařízení Řím I (z něho vyplývá, že bude možné volit pouze právo určitého státu nebo v budoucnu závazný instrument práva EU).

Přestože přímá volba nestátních norem byla z Nařízení vypuštěna, mohou strany na základě bodu 13 Preambule Nařízení Řím I do svých smluv začlenit formou odkazu

---

[96] Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) ze dne 15.12.2005. COM/2005/0650. [cit. 26.05.2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/.

[97] Např. LANDO, Ole., NIELSEN, Peter Arnt. The Rome I Proposal. Journal of Private International Law. 2007, r.č. 3, č. 1. 29 – 51 s. S. 32 – 34.

[98] K tomuto tématu více např. BÖELE-WOELKI, Katharina. Unifying and harmonizing substantive law and the role of conflict of laws. Boston: Martinus Nijhoff Publishers. 2010. 274 s. Pocketbooks of the Hague Academy of International Law. S. 241 – 248.

nestátní normy nebo mezinárodní smlouvy.[99] To znamená, že Nařízení Řím I, na rozdíl od Římské Úmluvy, dovoluje vedle volby příslušného právního řádu i odkaz na normy nestátní (např. již zmíněné zásady UNIDROIT).

Článek 3 odst. 1 věty druhé Nařízení Řím I říká, že volba rozhodného práva musí být vyjádřena výslovně (explicitně) nebo jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu.[100] V tomto případě jde o tzv. volbu konkludentní (implicitní). Nařízení Řím I, stejně jako Římská úmluva tak připouští obě varianty. Hypotetická volba práva je vyloučena. V této větě došlo oproti Římské úmluvě ke změně, kdy termín s dostatečnou jistotou byl nahrazen termínem jasně. Jak již bylo řečeno v podkapitole 4.1.4 této práce, kloním se spíše k názoru, že důvodem této změny bylo sladění jazykových verzí. Překlad termínu s dostatečnou jistotou totiž nemusel v různých jazykových verzích poskytovat stejný stupeň právní jistoty.[101] Někteří autoři však zastávají názor, že režim pro uznání implicitní volby rozhodného práva je v Nařízení Řím přísnější, než tomu bylo u Římské úmluvy.[102]

Příklady implicitní volby rozhodného práva, stejně jako vysvětlení, že volba sudiště automaticky neznamená volbu rozhodného práva, ale je pouze jedním z hledisek, ke kterému by se mělo přihlížet při rozhodování, zda k implicitní volbě rozhodného práva došlo či nikoliv (dle bodu 12 Preambule Nařízení Řím I), byly uvedeny v podkapitole 4.1.4 této diplomové práce.

Čl. 3 odst. 1 věty třetí Nařízení Řím I podobně jako čl. 3 odst. 1 věty třetí Římské úmluvy umožňuje stranám smlouvy provést tzv. dílčí volbu práva. Strany smlouvy tak mají možnost zvolit rozhodné právo pro celou smlouvu nebo pro její část.[103] V případě dílčí volby práva dochází ke štěpení obligačního statutu (dépeçage). Jednotlivé části smlouvy se tak řídí různými právními řády.[104] Blíže o dílčí volbě práva pojednává kapitola 4.1.6 diplomové práce.

---

[99] Nařízení č. 593/2008/ES.

[100] Nařízení č. 593/2008/ES.

[101] BĚLOHLÁVEK 2009 op. cit., s. 601.

[102] LANDO, Ole., NIELSEN, Peter Arnt. *The Rome I Regulation*. Common Market Law Review. 2008, č. 45. 1687 – 1725 s. S. 1696.

[103] Nařízení č. 593/2008/ES.

[104] ROZEHNALOVÁ 2010 op.cit., s. 109.

5.2.1.2 Čl. 3 odst. 2 Nařízení Řím I

Čl. 3 odst. 2 Nařízení Řím I, stejně jako čl. 3 odst. 2 Římské úmluvy umožňuje stranám smlouvy kdykoliv provést dodatečnou volbu práva nebo právo zvolené změnit. Věta druhá tohoto odstavce obsahuje důležité věcné omezení, když říká, že žádná změna provedená po uzavření smlouvy se nedotýká její formální platnosti a práv třetích osob.[105] Nařízení Řím I tak sleduje dosavadní úpravu v Římské úmluvě. Více o dodatečné volbě práva a změně volby práva v podkapitole 4.1.5 této diplomové práce.

5.2.1.3 Čl. 3 odst. 3 Nařízení Řím I

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, pro volbu rozhodného práva je důležitá přítomnost mezinárodního prvku v daném právním poměru. Čl. 3 odst. 3 Nařízení Řím I stejně jako čl. 3 odst. 3 Římské úmluvy však dovoluje provést volbu rozhodného práva i v čistě vnitrostátních situacích. Volba cizího práva tak představuje jediný mezinárodní prvek v celém právním poměru. Kolize právních řádů tedy není dána faktory objektivními, ale subjektivními (projevem vůle stran smlouvy).[106] Takováto volba práva je však značně omezena. Jak vyplývá z čl. 3 odst. 3 „*není volbou práva, kterou strany učinily, dotčeno použití ustanovení práva této jiné země, od nichž se nelze smluvně odchýlit* " (totéž znění lze nalézt i v bodě 15 Preambule Nařízení Řím I).[107] Tím jsou myšleny kogentní normy vnitrostátního právního řádu (cílem je tak zamezení obcházení jinak příslušného právního řádu). V praxi tak nastane situace, kdy smlouva bude omezena jednak kogentními normami práva jinak rozhodného, a také kogentními normami práva zvoleného. Strany nejsou schopny derogovat právní řád jako celek, proto nelze hovořit o plnohodnotné volbě práva. V takovém případě jde o tzv. materiální volbu práva.[108] Souhlasím s názorem, že umožnění volby práva v čistě vnitrostátních situacích znamená posun oproti dřívějším úpravám, které takovou možnost neumožňovaly.[109] Přesto bych stranám v čistě vnitrostátních situacích volbu práva nedoporučoval, právě z důvodu výše zmíněného.

---

[105] Nařízení č. 593/2008/ES.

[106] ROZEHNALOVÁ 2010 op.cit., s. 90.

[107] Nařízení č. 593/2008/ES.

[108] KUČERA 2009 op. cit., s. 132 - 133.

[109] BŘÍZA 2012 op. cit., s. 28.

5.2.1.4 Čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I

Nařízení Řím I oproti Římské úmluvě přináší novinku (tedy alespoň formální, jak bude vysvětleno dále) v podobě omezení volby práva i na čistě unijní situace. Čl. 3 odst. 4 uvádí *„V případě, že všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jednom nebo více členských státech, není volbou jiného rozhodného práva stranami, než je právo členského státu, dotčeno použití těch ustanovení práva Společenství, případně v podobě, v jaké je provedeno v členském státě sídla soudu, od nichž se nelze smluvně odchýlit* “.[110] Jedná se tak o situaci, kdy smlouva souvisí s jedním nebo více členskými státy Evropské unie, ale strany zvolí jako právo rozhodné právní řád třetího státu. V takovémto případě se však nemohou odklonit od kogentního práva Evropské unie.

Pro ustanovení čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I se užívá označení Binnenmarktklausel neboli doložka vnitřního trhu.[111] Při bližším pohledu na čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I a čl. 3 odst. 3 Nařízení Řím I a Římské úmluvy lze vysledovat určité spojení mezi těmito ustanoveními. Zatímco účelem čl. 3 odst. 3 Nařízení Řím I je zabránit obcházení vnitrostátního práva (nelze tedy vyloučit aplikaci kogentních norem právního řádu jinak rozhodného), účelem čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I je zabránit obcházení práva Evropské unie.[112]

V této souvislosti je třeba zmínit rozsudek Evropského soudního dvora (dnes Soudního dvora Evropské unie) ve věci Ingmar GB Ltd v. Eaton Leonard Technologies Inc.[113] Věc se týkala obchodního zástupce, který vykonával svou činnost na území členského státu a zmocnitelem byl usazen v USA. Jako rozhodné právo strany zvolily kalifornské právo. Soudní dvůr v dané věci rozhodl, že se musí použít určitá ustanovení směrnice o obchodních zástupcích (konkrétně šlo o Směrnici Rady č. 86/653/EHS o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců –

[110] Nařízení č. 593/2008/ES.

[111] PAUKNEROVÁ 2013 op.cit., s. 157.

[112] BŘÍZA, Petr. *Vybrané aspekty volby práva podle nařízení Řím I*. Právní fórum. 2010, č. 10. 470 – 478 s. S. 475.

[113] Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 09. 11. 2000, věc C-381/98. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 27. 5. 2015]. Dostupné z: http://eurlex.europa.eu/.

čl. 17 až 19),[114] i přesto, že si strany zvolily rozhodné právo nečlenského státu. Soudní dvůr považoval za důležité, že činnost obchodního zástupce byla vykonávána na území členského státu a argumentoval tak ve prospěch ustanovení dané směrnice (především ve snaze ochránit obchodního zástupce jako údajně slabší smluvní stranu a zajistit nenarušenou soutěž na vnitřním trhu). I přes kritiku tohoto rozsudku byl tímto přijat názor, že pokud se jedná o transakci pouze v rámci Evropské unie, kdy jsou smluvní strany usazeny v různých členských státech, měla by se smlouva řídit podobným režimem jako smlouvy podle čl. 3 odst. 3 Římské úmluvy.

Bříza také položil zajímavou otázku, zda se má čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím brát tak, že defacto takto bylo třeba vykládat již Římskou úmluvu, nebo tento výklad možný nebyl, a Nařízení Řím I bylo změněno, aby to umožnilo? Osobně se stejně jako Bříza kloním spíše k první variantě.[115] Stejně jako u čl. 3 odst. 3 je tak i v čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I omezena smluvní svoboda stran ohledně volby práva. Jejich poměr se tak bude řídit nejen právem zvoleným (právním řádem nečlenského státu), ale i všemi kogentními pravidly práva unijního. Jde tedy rozhodně o ustanovení, které ještě více posiluje postavení unijního práva před soudy členských států.

5.2.1.5 Čl. 3 odst. 5 Nařízení Řím I

Čl. 3 odst. 5 Nařízení Řím I podobně jako čl. 3 odst. 4 Římské úmluvy uvádí, že existence a platnost souhlasu stran s volbou rozhodného práva se určuje dle článku 10 (ustanovení o materiální platnosti), 11 (ustanovení o formální platnosti) a 13 (ustanovení o způsobilosti či nezpůsobilosti uzavřít smlouvu). [116] U Římské úmluvy jde poté o články 8 (materiální platnost), 9 (formální platnost) a 11 (způsobilost či nezpůsobilost uzavřít smlouvu).[117] Při bližším pohledu na tyto články, lze říci, že existence a platnost souhlasu s volbou práva se řídí dle práva rozhodného pro posouzení platnosti právních jednání a způsobilosti.

---

[114] Směrnice Rady (EHS) č. 653/1986 ze dne 18.12.1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců. Úřední věstník Evropské unie L 382/17. [cit. 27. 05. 2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/.

[115] BŘÍZA 2012 op. cit., s. 30.

[116] Nařízení č. 593/2008/ES.

[117] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (Římská úmluva).

5.2.2 Určení rozhodného práva při neexistenci volby práva a článek 4 Nařízení Řím I

Čl. 4 Nařízení Řím I oproti čl. 4 Římské úmluvy prošel výraznými změnami, které budou rozebrány v tomto oddíle. Oba články se uplatní v případech, kdy strany smluvního závazkového poměru volbu práva neprovedou (při neexistenci volby práva).

Čl. 4 odst. 1 Římské úmluvy vychází ze zásady nejužšího spojení. Čl. 4 odst. 1 Římské úmluvy když říká, že *„V míře, ve které nebylo právo rozhodné pro smlouvu zvoleno v souladu s článkem 3, se smlouva řídí právem země, s níž nejúžeji souvisí.“*

Dle Čl. 4 odst. 2 Římské úmluvy platí domněnka *„ že smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž má strana, která je povinna plnit předmět smlouvy, v době uzavření smlouvy obvyklé bydliště nebo v případě obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby, ústředí. Byla-li však smlouva uzavřena při výkonu povolání nebo při provozování živnostenské činnosti této strany, je danou zemí země, v níž se nachází hlavní provozovna, nebo má-li být v souladu s podmínkami smlouvy plněno v jiné, než hlavní provozovně, je danou zemí země, v níž se nachází tato jiná provozovna*“.[118]

V čl. 4 odst. 2 Římské úmluvy je tak zakotvena zásada charakteristického plnění. Jedná se tedy o kompromis mezi pojetím common law (Princip nejužšího spojení) a pojetím kontinentálního práva (zásada charakteristického plnění). Na první pohled lze tedy spatřit určitý rozpor, který je podroben i časté kritice.[119] Na druhou stranu však rozumím tomu, že najít odpovídající kompromis mezi tak odlišnými právními řády jako je common law a kontinentální právo, nebývá jednoduché.

Zvláštní úprava je obsažena v čl. 4 odst. 3 Římské úmluvy (smlouvy o nemovitostech), a čl. 4 odst. 4 Římské úmluvy (přepravní smlouvy). Čl. 4 odst. 5 Římské úmluvy stanovuje, že *„odstavec 2 se nepoužije, není-li možné určit předmět plnění. K domněnkám uvedeným v odstavcích 2, 3 a 4 se nepřihlíží, vyplývá-li z okolností jako celku, že smlouva úžeji souvisí s jinou zemí*“.[120] V tomto odstavci je obsažena úniková doložka, především pro smlouvy, u kterých se těžko určuje osoba,

[118] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (Římská úmluva).

[119] VONDRÁČEK, Ondřej. *Článek 4 Římské úmluvy: plodný či jalový kompromis?* Právník. 2007, č.12. Dostupné z: http://review.society.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=34&Itemid=2

[120] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (Římská úmluva).

která má poskytovat charakteristické plnění (např. směnná smlouva). Rozhodné právo se tak určí dle zásady nejužšího spojení (tedy čl. 4 odst. 1 Římské úmluvy).

Nařízení Řím I, na rozdíl od Římské úmluvy, obsahuje v čl. 4 odst. 1 konkrétní kolizní pravidla pro některé typy smluv. Jelikož se jedná o odstavec velice obsáhlý, stačí ve zkratce uvést, že právem rozhodným je většinou právo osoby, jež poskytuje nějaké charakteristické plnění (k tomuto odstavci se vztahují i body 17 a 18 preambule Nařízení Řím I). Stejně tomu tak je i v případě čl. 4 odst. 2 Nařízení (rozhodné právo se určí podle bydliště osoby, která je povinna poskytovat charakteristické plnění - s tímto odstavcem souvisí i bod 19 preambule).

Článek 4 odst. 3 poté obsahuje únikovou doložku (pokud je smlouva zjevně úžeji spojena s jinou zemí, než je země uvedena v odstavcích 1 a 2, použije se právo této země – více bod 20 Prembule Nařízení Řím I).

Nakonec je v čl. 4 odst. 4 zachována zásada nejužšího spojení, na rozdíl od Římské úmluvy jde až o poslední variantu, jak má být rozhodné právo při neexistenci volby určeno (Preambule Nařízení Řím I k tomu navíc připojuje vysvětlení v Bodu 20)

5.2.3 Volba práva a ochrana určitých osob v článku 5 a 6 Nařízení Řím I

Čl. 5 Nařízení Řím I upravující přepravní smlouvy představuje změnu oproti úpravě, která byla obsažena v Římské úmluvě. Ta nejvýraznější se týká právě volby práva. Zatímco Římská úmluva vycházela u přepravní smlouvy z neomezené volby práva, což znamená, že tyto smlouvy spadaly pod obecnou regulaci čl. 3 Římské úmluvy, u Nařízení Řím I je situace jiná.

Jednak je zapotřebí rozlišovat mezi smlouvou o přepravě zboží a smlouvou o přepravě cestujících (bude tedy záležet na předmětu přepravy, zda volba práva bude omezená či neomezená). Mezi smlouvy o přepravě by dle bodu 22 Preambule Nařízení Řím I měly být řazeny i charterové smlouvy a jiné dopravní smlouvy, jejichž hlavním účelem je přeprava zboží.[121] S tímto souvisí i již zmíněný rozsudek Soudního dvora Evropské unie C-133/08 Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v. Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV. Soudní dvůr se mimo jiné v tomto rozsudku zabýval výkladem čl. 4 odst. 4 Římské úmluvy. Podle jeho argumentace musí být čl. 4 odst. 4

[121] Nařízení č. 593/2008/ES.

Římské úmluvy chápán tak, že „*kolizní kritérium stanovené v uvedeném čl. 4 odst. 4 druhé větě se použije na dopravní nájemní (charterovou) smlouvu, která není smlouvou na jednu cestu pouze v případě, že hlavním účelem smlouvy není pouhé poskytnutí dopravního prostředku, ale přeprava zboží jako taková*“.[122]

Volba práva u smluv o přepravě zboží je i nadále neomezená (volba práva se tak u těchto smluv bude řídit čl. 3 Nařízení Řím I, tedy stejně jako v případě Římské úmluvy).

Jiná situace je u smluv o přepravě cestujících. Dle čl. 5 odst. 2 věty třetí Nařízení Řím I si strany této smlouvy mohou v souladu s čl. 3 zvolit pouze právo země, ve které má cestující své obvyklé bydliště (písm. a) nebo kde má dopravce své obvyklé bydliště (písm. b – obvyklé bydliště se určí dle čl. 19 odst. 1 věty první Nařízení Řím I, pokud je dopravce právnickou osobou. Je-li dopravce fyzickou osobou, jednající v rámci své podnikatelské činnosti, určí se jeho obvyklé bydliště podle čl. 19 odst. 1 věty druhé Nařízení Řím I) nebo kde má dopravce místo své ústřední správy (písm. c – tzn. pobočku či zastoupení) nebo kde se nachází místo odjezdu (písm. d) nebo kde se nachází místo určení (písm. e).[123] Volba práva je tak v případě smluv o přepravě cestujících omezena (strany smlouvy mají možnost vybírat pouze z omezeného okruhu právních řádů, což znamená, že se jedná o kolizně omezenou volbu práva).

Jak vyplývá z předmětného odstavce, volba práva musí být provedena v souladu s podmínkami v čl. 3, Nařízení Řím I. Je tak nutno zachovat obecné zásady jako např. požadavky na jednoznačnost volby práva, možnost částečné volby práva, změny volby práva či dodatečné volby práva dle předmětného článku.

Rozehnalová se domnívá, že čl. 5 Nařízení Řím I se spíše snaží o zajištění předvídatelnosti právní regulace a o snahu zamezit velkému rozptylu právních řádů tam, kde existuje předvídatelný kontrakt, než o zajištění ochranné role cestujícího.[124] S tímto

---

[122] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 06. 10. 2009, věc C-133/08. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 23. 5. 2015]. Dostupné z: http://eurlex.europa.eu/.

[123] Nařízení č. 593/2008/ES.

[124] ROZEHNALOVÁ 2010 op. cit., s. 144 – 145 srov. HILL, Jonathan. *Cross – border consumer contracts*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 427 s. Oxford private international law series. ISBN 978-0-19-927654-7. S. 354 – 355.

názorem souhlasím, jelikož cestující může očekávat aplikaci práva, která se týká přepravy nebo osob, jež ji provozují nebo využívají. Tím je posílena i jeho právní jistota ohledně rozhodného práva.

Na závěr je třeba zmínit, že tato oblast je ošetřena i přímými normami, které jsou obsaženy v mezinárodních úmluvách (stejně jako např. u kupní smlouvy – Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží). Jde například o Úmluvu o mezinárodní železniční přepravě (COTIF), Úmluvu o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR), Úmluvu o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě (Montreálská úmluva) nebo Úmluva OSN o námořní přepravě zboží (Hamburská úmluva) a mnohé další. Otázkou je, jaký vztah mají tyto mezinárodní úmluvy k Nařízení Řím I.

Čl. 25 odst. 1 Nařízení Řím I stanovuje přednost mezinárodních úmluv, které obsahují kolizní normy pro smluvní závazkové poměry za předpokladu, že stranami této úmluvy nejsou pouze členské státy Evropské unie. Podmínkou je, aby členský stát byl smluvní stranou takovéto úmluvy ke dni přijetí nařízení. Dle čl. 25 odst. 2 se však Nařízení Řím I použije mezi členskými státy přednostně ve vztahu k úmluvám, které jsou uzavřeny výlučně mezi dvěma nebo více členskými státy, a to v rozsahu, ve kterém se týkají oblastí upravených tímto nařízením.[125] Jinak řečeno, pokud je určitá právní otázka upravena v úmluvě a zároveň v Nařízení Řím I, použije se přednostně toto nařízení. Římská úmluva dle článku 21 stanovila přednost nejen mezinárodním úmluvám, které byly uzavřeny před jejím vstupem v platnost, ale i úmluvám uzavřeným po vstupu Římské úmluvy v platnost.[126] Většina odborné veřejnosti se shoduje v tom, že mezinárodní úmluvy, které obsahují přímé hmotně – právní normy mají přednost před úpravou kolizní.[127] Jelikož je tato oblast pokrytá velkým množstvím přímých norem, považují někteří autoři aplikaci norem uvedených v nařízení za okrajovou a podpůrnou.[128]

---

[125] Nařízení č. 593/2008/ES.

[126] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z r. 1980 (Římská Úmluva).

[127] PAUKNEROVÁ 2013 op. cit., s. 40.

[128] NIELSEN, Peter Arnt. *The Rome I Regulation and Contract of* Carriage. In: Franco Ferrari, Stefan Leible. Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. European Law Publishers. Munchen: Sellier. 2009, 99 – 108 s. S. 102.

Čl. 6 Nařízení Řím I řeší problematiku spotřebitelských smluv. Následující část bude zaměřena výlučně na volbu práva u těchto smluv a její limity. Nařízení Řím I, stejně jako Římská úmluva, předpokládá ochranu slabší smluvní strany (bod 23 Preambule Nařízení Řím I). Za slabší smluvní stranu jsou všeobecně považováni spotřebitelé. Pro jejich ochranu ve styku s osobami jednající v rámci výkonu své profesionální nebo podnikatelské činnosti (obchodníky) jsou v čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I stanoveny určité limity pro volbu práva. Strany si tak mohou zvolit rozhodné právo v souladu s čl. 3 pro smlouvu, která splňuje podmínky v čl. 6 odst. 1. Touto volbou však nesmí být spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují ustanovení právního řádu, který by byl v případě neexistence volby práva rozhodný (na základě odstavce jedna), a od nichž se nelze smluvně odchýlit.[129] Těmito ustanoveními jsou myšleny kogentní normy místa obvyklého bydliště spotřebitele. Otázkou je, zda soudy budou v daném případě využívat materiální volbu práva nebo materializaci a hodnocení na úrovni hmotného práva. Řešení nevyplývá z daného ustanovení, ale zůstává na uvážení jednotlivých soudů. Oba přístupy k této problematice mají totiž svá pro a proti.

Při materiální volbě práva soudce nezkoumá míru ochrany danou zvoleným právem. Zůstává na pozici práva určeného (obvyklé bydliště spotřebitele), kde kogentní normy tvoří rámec, který je nepřekročitelný. Jen tam, kde tyto normy neexistují, se uplatní zvolené právo. Nevýhodou takového postupu je, že i kdyby zvolené právo poskytovalo spotřebiteli vyšší stupeň ochrany, než právo jinak rozhodné, neuplatní se. To platí i v případě, kdyby byl stupeň ochrany stejný. Výhodou je naopak aplikační jednoduchost daného postupu.

Při materializované volbě práva by naopak soudce zjišťoval obsah a rámec ochranných kogentních norem práva místa obvyklého bydliště spotřebitele. Tyto normy by následně porovnal s obsahem práva zvoleného stranami, a to za účelem zjištění, zda zvolené právo poskytuje minimálně stejný či vyšší stupeň ochrany. Jen tehdy by tuto volbu připustil. Takový postup je výhodný pro strany smlouvy, kdy hodnotí přínosy jednotlivých právních řadů jako celku na úrovní hmotného práva. Nedochází také ke štěpení obligačního statusu. Podle mého názoru by se soudy měly přiklonit spíše k této

[129] Nařízení č. 593/2008/ES.

druhé variantě, tedy k materializované volbě práva, která více sleduje účel, jehož má být dosaženo. Tím je zajištění maximální míry ochrany spotřebitele.

Stejný postoj k této otázce lze nalézt jak v české, tak zahraniční literatuře.[130] Čl. 6 odst. 3 Nařízení Řím I uvádí, že pokud nejsou splněny podmínky v odstavci 1 písm. a) nebo b), určí se rozhodné právo podle článku 3 a 4, tedy podle obecné úpravy. Totéž platí i u smluv, které jsou taxativně vyjmenovány v čl. 6 odst. 4 Nařízení Řím I (i na ně tak dopadne obecná úprava článku 3 a 4).

Z aplikace čl. 6 Nařízení Řím I jsou také vyloučeny smlouvy o přepravě (čl. 5 Nařízení Řím I) a pojistné smlouvy (čl. 7 Nařízení Řím I).[131] Ve srovnání s čl. 5 odst. 2 Římské úmluvy, který upravuje volbu práva u spotřebitelských smluv, došlo k výraznému posunu. Dané ustanovení sice připouští možnost volby práva pro spotřebitelské smlouvy, ale tato volba je v zájmu ochrany spotřebitele omezena, a to za poměrně striktních podmínek, které definují spotřebitelskou smlouvu, jež alternativně předvídá toto ustanovení.[132] Další, na první pohled patrný rozdíl mezi čl. 6 Nařízení Řím I a čl. 5 Římské úmluvy je, že nařízení výslovně uvádí spotřebitele jako fyzickou osobu.

5.2.4 Volba práva u pojistných smluv a článek 7 Nařízení Řím I

Čl. 7 Nařízení Řím I upravuje problematiku vybraných pojistných smluv. Oproti Římské úmluvě a úpravě obsažené z větší části ve směrnicovém právu došlo k výrazným změnám. Římská úmluva dle čl. 1 odst. 3 vylučovala ze své působnosti pojistné smlouvy, které kryly pojistná rizika nacházející se na území členských států Evropského hospodářského společenství (pro určení, zda se pojistné riziko nachází či nenachází na území členského státu, se použilo vnitrostátní právo).

Římská úmluva však dle čl. 1 odst. 4 dopadla na smlouvy o zajištění. Vztahovala se tak na pojistné smlouvy, u nichž se pojistné riziko nacházelo mimo

[130] ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVÁ 2013 op. cit., s. 99, nebo RAGNO, Francesca. *The Law Applicable to a Consumer Contract under the Rome I Regulation*. In: Franco Ferrari, Stefan Leible. Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. European Law Publishers. Munchen: Sellier. 2009, 129 – 170 s. S. 152 – 153.

[131] Nařízení č. 593/2008/ES.

[132] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z r. 1980 (Římská Úmluva).

území členských států Evropského hospodářského společenství, a na již zmíněné zajišťovací smlouvy.[133] V případě těchto smluv se uplatnila obecná pravidla dle čl. 3 a 4 Římské úmluvy. V zásadě tedy strany nebyly omezeny ve volbě práva, pokud pojistník nebyl spotřebitelem ve smyslu čl. 5 Římské úmluvy. V praxi však často vyvstávaly sporné otázky (např. když se pojistná rizika nacházela současně v jednom nebo více státech na území Evropského hospodářského společenství, a zároveň v jednom nebo více státech mimo území Evropského hospodářského společenství). Navíc důsledkem toho, že paralelně s návrhem Římské úmluvy pracovala zvláštní skupina na různých směrnicích v oblasti pojišťovnictví s cílem vytvořit jednotnou úpravu evropského pojistného práva, došlo k roztříštění kolizního práva v rámci pojistných smluv.[134] Tyto směrnice byly velmi komplikované a složité.[135] Celkově tak šlo o velice matoucí a nepřehlednou oblast.

Nařízení Řím I sice přepracovává danou problematiku, nelze však říct, že by se nějak výrazně zvýšila její přehlednost. Nařízení Řím I vylučuje ze své působnosti zvláštní kategorii pojistných smluv dle čl. 1 odst. 2 písm. j). Jde o pojistné smlouvy, u kterých existuje podobnost se sociálními systémy.[136] Z působnosti čl. 7 Nařízení Řím I jsou dále vyloučeny smlouvy o zajištění (dle čl. 7 odst. 1 věty poslední Nařízení Řím I). Na tyto smlouvy tak dopadne obecná úprava v čl. 3 a 4.

Obecná úprava volby práva v čl. 3 Nařízení Řím I dopadne i na pojistné smlouvy, které kryjí velké riziko (dle definice čl. 5 písm. d) první směrnice Rady 73/239/EHS o koordinaci právních a správních předpisů týkající se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním, a jejich výkonu). Strany této smlouvy mají tak možnost provést neomezenou volbu práva. Na rozdíl od Římské úmluvy je u těchto smluv umístění rizik nerozhodné (náhradní hraniční určovatel je stanoven odlišně od čl. 4 Nařízení Řím I).

Obecnými pravidly volby práva v čl. 3 se řídí také jiné pojistné smlouvy, než uvedené v čl. 7 odst. 2 Nařízení Řím I, u nichž je riziko umístěno mimo území

[133] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z r. 1980 (Římská Úmluva).

[134] BĚLOHLÁVEK 2009 op. cit., s. 1162 - 1164.

[135] HILL 2008 op. cit., s. 251 – 252.

[136] ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVÁ 2013 op. cit., s. 94.

členských států Evropské unie. I u těchto smluv mají strany možnost provést neomezenou volbu práva (pokud by na ně dopadal čl. 6 Nařízení Řím I, což není vyloučeno, byla by volba práva stranami omezena v rámci ochrany spotřebitele jako slabší smluvní strany).

Jiné pojistné smlouvy, než ty uvedené v čl. 7 odst. 2 Nařízení Řím I, u nichž se riziko nachází uvnitř území členských států Evropské unie (tyto smlouvy se označují jako pojistné smlouvy kryjící hromadná rizika),[137] se budou řídit čl. 7 odst. 3 Nařízení Řím I. Podle tohoto odstavce strany mají možnost zvolit rozhodné právo v souladu s čl. 3 Nařízení Řím I. Tato volba je však omezena a to v zájmu ochrany pojistníka jako slabší smluvní strany. Strany tak mohou volit rozhodné právo pouze z omezeného okruhu právních řádů. Konkrétně jde o právo státu uvedené v čl. 7 odst. 3 písm. a) až e) Nařízení Řím I. Navíc pokud v případech uvedených v čl. 7 odst. 3 písm. a), b) nebo e) poskytují uvedené členské státy větší míru volnosti při volbě rozhodného práva pro pojistné smlouvy (dovolují neomezenou volbu práva), mají strany možnost takovéto výhody využít (na toto ustanovení navazuje § 87 odst. 3 ZMPS, který bude analyzován v samostatném oddíle této práce).

Smlouvy, pro které členský stát ukládá povinnost uzavřít pojištění, podléhají zvláštní regulaci (čl. 7 odst. 4 Nařízení Řím I). I tyto smlouvy omezují volbu práva (dle čl. 7 odst. 4 písm. a).

Na závěr je nutné zmínit úpravu obsaženou v čl. 23 Nařízení Řím I. Ten zakotvuje přednost ustanovení práva Společenství, které ve zvláštních oblastech stanoví kolizní normy pro smluvní závazkové poměry. Výjimkou z toho ustanovení je právě čl. 7 Nařízení Řím I (pro smlouvy spadající pod tento článek se tak úprava čl. 23 Nařízení Řím I nepoužije).[138] Oblast doznala oproti Římské úmluvě značných změn. Nedá se však říct, že by se zvýšila její přehlednost. I přesto lze brát sjednocenou úpravu v Nařízení Řím I jako pokrok. Důležité je, že v ní zůstala zachována volba práva s přihlédnutím k ochraně pojistníka jako slabší smluvní strany. Nicméně v budoucnu se dá zřejmě očekávat přepracování kolizního práva rozhodného pro pojistné smlouvy. Dle

[137] BĚLOHLÁVEK, Alexander. *O pojistném právu z hlediska změny evropských předpisů o právu rozhodném pro smluvní závazky*. Obchodní právo. 2009, č. 1. 2 – 22 s. S. 9 – 11.

[138] Nařízení č. 593/2008/ES.

mého názoru by mělo být hlavním cílem tohoto přepracování zjednodušení celé problematiky, jelikož v současné podobě je značně nepřehledná a kazuistická.

5.2.5 Volba práva při zajištění, změně závazku a započtení podle Nařízení Řím I

Na závěr tohoto oddílu je žádoucí rozebrat, zdali je možná volba práva podle Nařízení Řím I u zajištění závazku, při změně závazku a při započtení.

Pokud jde o zajištění závazku, který bude vznikat na základě smlouvy, je volba práva přípustná. Při změně závazku se bude aplikovat buď čl. 14 Nařízení Řím I (smluvní subrogace) nebo čl. 15 (zákonná subrogace). Čl. 14 odst. 1 Nařízení Řím I, stejně jako čl. 12 odst. 1 Římské úmluvy, umožňuje volbu práva i u postoupení pohledávky, a to alespoň pro smlouvu o postoupení pohledávky, tedy pro poměr mezi postupitelem a postupníkem.[139] Čl. 17 Nařízení Řím I poté výslovně umožňuje volbu práva, konkrétně u práva započíst pohledávku vůči jiné pohledávce. Tento článek se však vztahuje pouze na jednostranné zápočty. Na zápočty provedené dohodou se bude vztahovat obecný režim volby práva dle čl. 3 Nařízení Řím I.[140] Římská úmluva výslovnou úpravu započtení neobsahovala.

5.3 Volba práva u smluvních závazkových poměrů dle ZMPS

I přes rozsáhlou unijní úpravu volby práva u smluvních závazkových poměrů (zejména Nařízení Řím I) je zapotřebí zmínit vnitrostátní kolizní úpravu volby práva, která je obsažena v ZMPS (dále jen ZMPS). Konkrétně se jedná o § 87 ZMPS, který upravuje problematiku smluvních závazkových poměrů s mezinárodním prvkem. Základní ustanovení hlavy IX § 84 ZMPS, říká: „*Ustanovení této hlavy se použijí v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie a mezinárodní smlouvy. Úprava v této hlavě se omezuje na otázky, které nespadají do rozsahu působnosti těchto předpisů a smluv, ledaže tyto předpisy a smlouvy připouštějí úpravu v tomto zákoně*

[139] BŘÍZA 2012 op. cit., s. 93.

[140] BĚLOHLÁVEK 2009 op. cit., s. 1584 - 158.

“.[141] To znamená, že § 87 se v odstavcích obsahujících kolizní normy použije tam, kde nedopadá evropská unijní kolizní úprava závazků nebo se doplňuje ustanovení evropské unijní kolizní úpravy závazků nebo se jedná o otázky výslovně vyloučené z evropské unijní kolizní úpravy a neexistuje mezinárodní smlouva obsahující hmotněprávní nebo kolizní unifikaci.[142]

Otázkou, kterou je třeba u § 87 ZMPS zodpovědět je, které odstavce jsou kolizní normou a naopak, která ustanovení pouze určují povahu některých ustanovení hmotného práva. Rozehnalová se domnívá, že kolizní normou není ustanovení § 87 odst. 2 ZMPS, jež pouze vymezuje povahu norem obsahujících ochranu spotřebitele (tak, aby je nešlo obejít volbou práva třetího státu), a ustanovení § 87 odst. 4 ZMPS, které provádí směrnici Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2008/122/ES o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně (konkrétně je do odstavce implementováno ustanovení čl. 12 této směrnice), a to v tom smyslu, že dotčeným hmotněprávním ustanovením dává povahu neodsunutelnosti.[143]

Naproti tomu Dobiáš uvádí, že v případě ustanovení § 87 odst. 2 a 4 jde o kolizní normy.[144] Osobně se přikláním spíše k první variantě. Při bližším pohledu na dané odstavce je totiž patrné, že postrádají strukturu kolizních norem (rozsah a navázání). Neurčují rozhodné právo, ale determinují povahu ustanovení hmotného práva obsažených v občanském zákoníku nebo v jiných normách. Proto bude pozornost v tomto oddíle zaměřena pouze na ustanovení § 87 odst. 1 a 3 ZMPS, které jsou normami kolizními a zároveň umožňují volbu práva.

§ 87 odst. 1 ZMPS vychází z neomezené volby práva. Strany smlouvy tak mohou zvolit právo jakéhokoliv státu. Bez ohledu na to, zda má právní řád daného státu vztah ke smlouvě či nikoliv (musí jít však o právo platné v některém státě). Na základě tohoto ustanovení nelze přímo zvolit nestátní právo nebo využít odkaz na mezinárodní

[141] Zákon č. 91/2012 Sb.

[142] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol 2013 op. cit., s. 597.

[143] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol 2013 op. cit., s. 602 - 605.

[144] DOBIÁŠ, Petr. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář : podle právního stavu k 1. lednu 2014*. Vyd. 1. Praha: Leges. 2013. 528 s. Komentátor. ISBN 978-80-87576-94-6. S. 328 - 329

smlouvu, která obsahuje hmotněprávní úpravu. Volba práva musí být vyjádřena výslovně (explicitně) nebo musí vyplývat bez pochybností z ustanovení smlouvy nebo z okolností případu. Lze tedy provést volbu práva i konkludentně (implicitně). Hypotetická volba práva se nepřipouští (více o výslovné, konkludentní a hypotetické volbě práva v podkapitole 4.1.4 této práce).

Volba práva může být realizována formou doložky ve smlouvě nebo v podobě smlouvy samostatné. Forma ujednání se řídí obecným ustanovením § 42 ZMPS. Regulován není ani okamžik volby práva. V případě neexistence volby práva stanovuje § 87 odst. 1 ZMPS náhradního hraničního určovatele.[145] Jelikož je tato oblast z velké části pokryta právem unijním (především Nařízením Řím I) a také mezinárodními smlouvami, které mají přednost před zákonnou úpravou, bude se úprava v § 87 odst. 1 ZMPS využívat jen výjimečně.

§ 87 odst. 3 ZMPS obsahuje kolizní úpravu některých pojistných smluv. Otázkou je, na jaké situace se předmětné ustanovení bude aplikovat. První situaci uvádí důvodová zpráva k ZMPS, která říká: „*S ohledem na obecnou závaznost a přímou použitelnost nařízení v České republice se zde stanoví kolizní úprava jen pro smlouvy, na které se nařízení Řím I nevztahuje. Zejména jde o pojistné smlouvy, které jsou z úpravy nařízení vyňaty podle jeho čl. 1 odst. 2 písm. j, tj. určité pojistné smlouvy vyplývající z činnosti prováděné jinými organizacemi než jsou organizace uvedené v čl. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2002/83/ES ze dne 5. 11. 2002 o životním pojištění. Jejich předmětem je poskytování dávek zaměstnancům nebo osobám samostatně výdělečně činným, které patří k podniku či skupině podniků nebo k obchodu nebo skupině obchodů, v případě úmrtí nebo přežití, nebo v případě přerušení či omezení činnosti, nebo v případě nemoci související s prací nebo s pracovním úrazem*“.[146]

Druhou situací jsou případy uvedené v čl. 7 odst. 3 písm. a), b) nebo e) Nařízení Řím I. Zde Nařízení Řím I umožňuje, aby národní úprava rozšířila možnosti pro volbu práva, což § 87 odst. 3 ZMPS činí. V tomto případě je tak volba práva neomezena.

---

[145] Zákon č. 91/2012 Sb.

[146] Důvodová zpráva k zákonu o mezinárodním právu soukromém. In: Justice. 2011. [cit. 29.05.2015]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZMPS.pdf.

Pokud jde o úpravu problematiky volby práva u zajištění, změny závazku a započtení, lze předmětnou úpravu nalézt v § 91 a 92 ZMPS. U zajištění je volba práva dle § 91 odst. 1 ZMPS přípustná. Volbu práva však může provést jen ten, kdo jednostranně poskytl zajištění práva. Pokud jde o započtení, lze úpravu nalézt v § 92 ZMPS. I zde je volba práva připuštěna.

5.4 Volba práva u smluvních závazkových poměrů dle mezinárodních smluv

Dle čl. 25 odst. 1 Nařízení Řím I není tímto nařízením dotčeno použití mezinárodních úmluv, jejichž smluvní stranou je jeden nebo více členských států ke dni přijetí tohoto nařízení, a obsahují kolizní normy pro smluvní závazkové poměry.[147] Podmínkou tak je, aby smluvními stranami takovéto mezinárodní smlouvy byly členské i nečlenské státy Evropské unie a to ke dni přijetí tohoto nařízení. Suspendovány jsou naopak mezinárodní smlouvy, které jsou uzavřeny pouze mezi členskými státy Evropské unie, a to v rozsahu Nařízení Řím I (čl. 25 odst. 2 Nařízení Řím I). Členské státy měly dle čl. 26 odst. 1 Nařízení Řím I oznámit Evropské komisi seznam úmluv uvedených v čl. 25 odst. 1 Nařízení Řím I.

Česká republika tak učinila a oznámila komisi Úmluvu o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční přepravě cestujících a zavazadel (CVR), Budapešťskou úmluvu o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách (CMNI) a celkem sedm bilaterálních smluv o právní pomoci se státy bývalého socialistického bloku.[148]

Pro příklad lze uvést dvě z nich, které zároveň umožňují volbu práva. Smlouvu mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních poměrech v občanských, rodinných a trestních věcech, která v čl. 36 odst. 1 uvádí: „*Smluvní závazky mezi fyzickými osobami, jakož i mezi fyzickými a právnickými osobami, s výjimkou závazků týkajících se nemovitého majetku, se řídí právním řádem smluvní strany, na jejímž území byla uzavřena dohoda,*

[147] Nařízení č. 593/2008/ES.

[148] Oznámení ze dne 17.12.2010 podle čl. 26 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I). Úřední věstník Evropské unie L 343/3. [cit. 29. 05. 2015]. Dostupné z : http://eur-lex.europa.eu/

pokud se její účastníci nedohodli o použití jiného právního řádu, jenž se týká závazků“.[149] Smlouva o právní pomoci tak dává přednost volbě rozhodného práva dohodou účastníků smlouvy. Je patrné, že je umožněna neomezená volba práva. Tím může být zvoleno nejen právo české nebo mongolské, ale právo jakéhokoliv státu.

Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech v čl. 48 odst. 1 říká: „*Smluvní závazkové vztahy se řídí právním řádem, na němž se účastnící shodli*“.[150] Stejně jako u předchozí smlouvy i zde se dává přednost volbě rozhodného práva dohodou účastníků. Volba práva je také neomezená. Účastnící mohou zvolit nejen právo české nebo ukrajinské, ale právo jakéhokoliv státu.

Volba práva je obsažena i v Budapešťské úmluvě. Konkrétně jde o kolizní pravidlo v čl. 29 odst. 1, které říká, že: „*v případech neupravených touto úmluvou se smlouva o přepravě bude řídit právem toho státu, které si strany zvolily*“.[151]

[149] Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 30.03.1978 č. 106/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29. 5. 2015].

[150] Sdělení ministerstva zahraničních věcí ze dne 15.11.2002 č. 123/2002 Sb. m. s., o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29. 5. 2015].

[151] Budapešťská úmluvu ze dne 22.06.2001 o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách (CMNI). In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 29. 5. 2015].

6 Volba rozhodného práva v pracovním právu

Další oblastí, ve které se lze setkat s volbou práva, je pracovní právo. Kolizní úpravu individuálních pracovních smluv lze nalézt v čl. 6 Římské úmluvy a čl. 8 Nařízení Řím I. Kolizní úpravu pracovního práva obsahuje i ZMPS a zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jen zákoník práce). Kolizní úpravu obsahují i bilaterální smlouvy o právní pomoci.

6.1 Volba práva u individuálních pracovních smluv podle Nařízení Řím I

Čl. 8 odst. 1 Nařízení Řím I upravuje volbu práva pro individuální pracovní smlouvu, která ze značné míry vychází z čl. 6 odst. 1 Římské úmluvy. Individuální pracovní smlouva se řídí právem zvoleným stranami v souladu s čl. 3 Nařízení Řím I. Tato volba ale nesmí zaměstnance zbavit ochrany, kterou mu poskytují ustanovení, od nichž se nelze smluvně odchýlit podle práva (tím jsou myšleny kogentní normy), které by se v případě neexistence volby použilo na základě odstavců 2, 3 a 4.[152] Jde tedy o stejnou koncepci v případě volby práva jako u spotřebitelských smluv. Strany tak mohou zvolit jakékoliv právo (v souladu s čl. 3), nevyhnou se však aplikaci kogentních norem práva, které by se při neexistenci volby práva použilo na základě odstavců 2, 3 a 4.

Stejně jako u spotřebitelských smluv vyvstává otázka, zda budou soudy využívat materiální volbu práva nebo materializaci a hodnocení na úrovni hmotného práva. Osobně se stejně jako u spotřebitelských smluv přikláním k materializované volbě práva, která více ctí účel, jehož má být dosaženo, a tím je co největší míra ochrany pracovníka.

[152] Nařízení č. 593/2008/ES.

Při neexistenci volby práva se postupuje podle náhradních hraničních určovatelů. Toto ustanovení se nevztahuje na kolektivní pracovní smlouvy (u nich se uplatní obecná úprava, tedy čl. 3 a 4 Nařízení Řím I).[153]

Na závěr je třeba zmínit pozoruhodné rozhodnutí španělského odvolacího soudu ATS ve věci Aranzadi Ref. JUR 2005/236044. V daném případě se jednalo o individuální pracovní smlouvu, pro kterou strany zvolily jako rozhodné právo Velké Británie. Odvolací soud vyšel z čl. 6 Římské úmluvy a konstatoval, že bez ohledu na zvolené právo nesmí být pracovník zbaven ochrany, kterou mu poskytují ustanovení jinak rozhodného práva (španělské právo). Volba je přípustná pouze tehdy, pokud poskytuje zaměstnanci větší výhody, avšak nikdy v takovém případě, kdy je restriktivní.[154]

6.2 Volba práva v pracovním právu dle ZMPS a zákoníku práce

Kolizní úpravu pracovního poměru lze nalézt i v ZMPS, a to v § 89. Toto ustanovení se vztahuje na pracovní poměry založené jinak než smlouvou (např. jmenováním), protože na ty se podle důvodové zprávy ZMPS nařízení Řím I nevztahuje.[155] Volba práva u takovýchto pracovním poměrů možná není (řídí se právním řádem státu, podle něhož byl pracovní poměr založen).

Kolizní normu pro pracovní poměry s mezinárodním prvkem obsahuje i zákoník práce. Jedná se o § 319 odst. 1.[156] Ani zde však volba práva není zakotvena.

[153] ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVÁ 2013 op. cit., s. 100.

[154] Rozhodnutí španělského odvolacího soudu ATS ze dne 15. září 2005, ve věci Aranzadi Ref. JUR 2005/236044. In: Spanish Yearbook of International Law. Kluwer Law International. 2006. 498 s. ISBN 978-90-041687-63. S. 80

[155] Důvodová zpráva k zákonu o mezinárodním právu soukromém.

[156] Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce.* In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 30. 5. 2015].

6.3 Volba práva u individuálních pracovních smluv dle mezinárodních smluv

Kolizní úprava pracovních smluv může být upravena i prostřednictvím mezinárodních smluv. Z hlediska čl. 25 odst. 1 Nařízení Řím I je významná pouze jedna bilaterální smlouva, kterou uzavřela Česká republika s Ukrajinou, a to o právní pomoci v občanských věcech. Pro volbu práva má však velký význam. Čl. 51 odst. 3 této smlouvy se uvádí, že strany mohou v pracovní smlouvě vztahy uvedené v čl. 51 odst. 1 (vznik, změnu, zánik pracovního poměru) této smlouvy podřídit právním předpisům zvoleným na základě písemného souhlasu kterékoliv smluvní strany.[157] Podmínkou tedy je, že tak musí být učiněno v písemné podobě.

[157] Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech

7 Volba rozhodného práva u mimosmluvních závazkových poměrů

Mimosmluvní závazkové poměry s mezinárodním prvkem představují další významnou oblast, ve které se používá volba rozhodného práva. Rozhodně se však nedá říci, že by se volba práva u mimosmluvních závazkových poměrů využívala tak tradičně, jako je tomu u závazků smluvních. Volba práva se dlouhou dobu omezovala pouze na oblast smluvních závazků. S postupem globalizace a liberalizace právních poměrů se volba práva prosadila i do těch oblastí, ve kterých se historicky nepoužívala (především z důvodu posílení právní jistoty a předvídatelnosti). A právě jednou z těchto oblastí je i oblast mimosmluvních závazků.

Pozornost této kapitoly bude věnována hlavně stěžejnímu předpisu unijního práva a tím je Nařízení Řím II. Bude také zmíněna úprava obsažená v ZMPS a v bilaterálních smlouvách o právní pomoci.

7.1 Volba práva u mimosmluvních závazkových poměrů dle Nařízení Řím II

Nařízení Řím II souhrnně unifikuje kolizní právo v oblasti mimosmluvních závazkových poměrů. Nařízení bylo přijato 11.7.2007 a používá se od 11.1.2009. Historie přijímání tohoto Nařízení je poměrně dlouhá. Původní snaha v 80. letech o unifikaci kolizní úpravy mimosmluvních závazků nebyla úspěšná. Diskuze byly poté obnoveny v 90. letech a jejich výsledkem bylo výše zmíněné nařízení, které lze brát jako výrazný krok vpřed v procesu unifikace kolizních norem v rámci common law a kontinentálního práva.[158]

Pro tuto oblast je důležité vymezení mimosmluvního závazku (tort, civilní delikt). Valdhans uvádí, že základem těchto pojmů jsou tyto prvky: a) protiprávnost ve smyslu nesouladu jednání (ať již omisivního či komosivního) s právem nebo obecnou představou společnosti o tom, jak by se běžná osoba za obdobných okolností měla chovat, b) musí jít o narušení chráněného zájmu (života, zdraví, majetku nebo jiného

[158] PAUKNEROVÁ 2013 op.cit., s. 181.

práva) s tím, že narušení nemusí mít hmatatelný důsledek, c) oddělenost od smlouvy, tedy právních poměrů vznikajících na základě souhlasné vůle dvou či více subjektů.[159] Užitečný v tomto směru je i zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ), který upravuje závazky z deliktů (§ 2894 – 2990 OZ) a závazky z jiných právních důvodů (§ 2991 – 3014 OZ).[160]

Z hlediska rozhraničení smluvního a deliktního jednání je třeba zmínit rozsudek Evropského soudního dvora C-334/00 Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA proti Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS).[161] Důležitý je také rozsudek Evropského soudního dvora 189/87 Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. a dalším, který definuje mimosmluvní závazky jako takové, které zakládají odpovědnost žalovaného, a které se netýkají smlouvy ve smyslu čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy o pravomoci soudů, uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.[162]

Rozhodně se však nedá říci, že by volba práva zaujímala u mimosmluvních závazkových poměrů tak dominantní pozici jako je tomu u závazků smluvních, kde je volba práva vnímána jako dominantní hraniční určovatel. Ve skutečnosti je podmíněna řadou omezení (především z hlediska časového rázu), a u některých vybraných mimosmluvních závazků je volba práva dle Nařízení Řím II dokonce vyloučena. Konkrétně čl. 6 odst. 4 Nařízení Řím II výslovně vylučuje možnost zvolit si rozhodné právo v případě nekalé soutěže a jednání omezující volnou hospodářskou soutěž či v případě porušení duševního vlastnictví (čl. 8 odst. 3 Nařízení Řím II).[163]

---

[159] VALDHANS 2012 op. cit., s. 37.

[160] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*. IN: Sagit. Nakladatelství Sagit a.s. [cit. 30.5.2015].

[161] Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 17. 09. 2002, věc C-334/00. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 5. 2015]. Dostupné z: http://eurlex.europa.eu/

[162] Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 27. 09. 1988, věc 189/87. In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 5. 2015]. Dostupné z: http://eurlex.europa.eu/

[163] Nařízení č. 864/2007/ES.

U ostatních mimosmluvních závazků (jak deliktních tak kvazideliktních)[164] má volba přednost před jinými kolizními kritérii v Nařízení Řím II. Volba práva je obsažena v čl. 14 Nařízení Řím II.

Dle čl. 14 odst. 1 písm. a) Nařízení Řím II lze uzavřít dohodu o volbě práva poté, kdy došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody. Samotná škoda tedy ještě nemusela vzniknout. Teoreticky tak lze uzavřít dohodu o volbě práva po vzniku škodné události, ale ještě před vznikem škody.[165] Uzavření této dohody není nijak personálně omezeno (na rozdíl od situace v čl. 14 odst. 1 písm. b). Časově je však tato volba omezena, a to okamžikem vzniku škodné události. Jde o tzv. volbu ex post neboli volbu realizovanou po vzniku mimosmluvního závazku. Lze jí tak využít u všech mimosmluvních závazků, které spadají do působnosti Nařízení Řím II, s výjimkou výslovně vyloučených.[166]

Jiná je situace u čl. 14 odst. 1 písm. b) Nařízení Řím II. Dle tohoto článku mohou strany zvolit rozhodné právo svobodně sjednanou dohodou ještě předtím, než došlo ke skutečnosti, která vedla ke vzniku škody. Jde o volbu ex ante neboli ještě před vznikem mimosmluvního závazku. Časově tedy volba práva dle tohoto ustanovení omezená není. Je však omezená personálně, jelikož dohodu o volbě práva mohou platně sjednat jen strany, které jednají v rámci své podnikatelské činnosti (v době uzavření takovéto dohody). Lze jí tedy realizovat u všech mimosmluvních závazků, které spadají do působnosti Nařízení Řím II, s výjimkou výslovně vyloučených. Pro platnost takové dohody se však vyžaduje zvláštní postavení stran mimosmluvního závazku. Smyslem omezení je ochrana strany, která je ve slabším postavení (aby nedocházelo ke zneužití volby práva).[167]

Jak vyplývá z čl. 14 odst. 1 Nařízení Řím II, konkrétně z posledního pododstavce, volbu práva lze provést výslovně (explicitně) nebo i konkludentně (implicitně – musí s dostatečnou jistotou vyplývat z okolností případu). Volbou práva navíc nejsou dotčena práva třetích osob. Z bodu 31 Preambule Nařízení Řím II vyplývá,

[164] ZHANG, Mo. *Party Autonomy in Non-Contractual Obligations: Rome II and Impacts on Choice of Law*. Seton Hall Law Review, č. 39. 63 s. S. 34.

[165] Briggs 2008 op.cit., s. 418.

[166] VALDHANS 2012 op. cit., s. 218.

[167] ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVÁ 2013 op. cit., s. 168.

že se musí jednat o volbu skutečnou, čímž je vyloučena možnost hypotetické volby práva.[168] Stejně jako u Nařízení Řím I lze zvolit pouze právo státu (volba nestátních norem nebo lex mercatoria je vyloučena). Zvolené právo nemusí mít vztah k mimosmluvnímu závazku.

V ostatních náležitostech volby práva Nařízení Řím II mlčí. V takovéto situaci by se dle mého názoru měla analogicky aplikovat pravidla z Nařízení Řím I (např. v případě materiální platnosti). Pokud jde o některé specifické možnosti, které Nařízení Řím I ve vztahu k volbě práva výslovně umožnuje, jako např. štěpení volby práva, může vyvstat otázka, zda lze takovouto volbu provést i u mimosmluvních závazků. Názory na tuto problematiku se různí. Dickinson se například domnívá, že štěpení volby práva u mimosmluvních závazků využít nelze, jelikož jej Nařízení Řím II výslovně nepovoluje.[169] Většina odborné veřejnosti, včetně té české, je však toho názoru, že štěpení volby práva lze využít i u mimosmluvních závazků.[170] Přikláním se spíše k druhé variantě, především s ohledem na jednotný výklad obou nařízení (bod 7 Preambule Nařízení Řím I),[171] a také kvůli tomu, že více ctí zásadu autonomie vůle.

Čl. 14 odst. 2 Nařízení Řím II upravuje situace spojené s jedinou zemí. Jde o prakticky stejné ustanovení jako čl. 3 odst. 3 Nařízení Řím I. Strany se tak volbou práva (pokud se všechny prvky pro situaci významné nacházejí v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno) nemohou vyhnout kogentním normám práva jinak rozhodného.

Čl. 14 odst. 3 Nařízení Řím II obsahuje obdobnou úpravu jako čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I. Strany se tak volbou práva (pokud se všechny prvky pro situaci významné nacházejí v jednom nebo více členských státech a strany zvolí právo nečlenského státu) nemohou vyhnout kogentním ustanovením práva Evropské unie.[172] V případě neexistence volby práva podle čl. 14 Nařízení Řím II se postupuje dle obecné

[168] Nařízení č. 864/2007/ES.

[169] DICKINSON, Andrew. *The Rome II Regulation: the law applicable to non-contractual obligations*. Oxford: Oxford University Press,. 2010. 1076 s. ISBN 978-0-19-958979-1. S. 552 – 553.

[170] PAUKNEROVÁ 2013 op.cit., s. 192 nebo VALDHANS 2012 op. cit., s. 216 nebo BŘÍZA 2012 op. cit., s. 98.

[171] Nařízení č. 593/2008/ES.

[172] Nařízení č. 864/2007/ES.

úpravy v čl. 4 Nařízení Řím II. Vedle obecného pravidla obsahuje Nařízení Řím II také zvláštní způsoby určení rozhodného práva dle čl. 5 až 12.

7.2 Volba práva u mimosmluvních závazkových poměrů dle ZMPS

Stejně jako smluvní závazkové poměry jsou i mimosmluvní závazkové poměry upraveny v ZMPS, a to konkrétně v § 101. Toto ustanovení reguluje mimosmluvní závazkové poměry, které vznikají z narušení soukromí a osobnostních práv, včetně pomluvy (ty jsou dle čl. 1 odst. 2 písm. g) Nařízení Řím II vyloučeny z jeho působnosti).[173] Podle § 101 ZMPS může postižená osoba zvolit použití práva státu, ve kterém a) má postižená osoba obvyklý pobyt nebo sídlo, b) má původce narušení obvyklý pobyt nebo sídlo nebo c) se dostavil výsledek narušujícího jednání (pokud ho však mohl původce narušení předvídat).[174] Z uvedeného vyplývá, že se jedná o omezenou volbu práva. Postižená osoba tak může volit pouze mezi variantami, které předpokládá zákon. V případě neexistence volby práva se použije náhradní hraniční určovatel (právo státu, ve kterém k narušení došlo).[175]

7.3 Volba práva u mimosmluvních závazkových poměrů dle mezinárodních smluv

Čl. 28 odst. 1 Nařízení Řím II stanovuje přednostní použití mezinárodních smluv, jejichž smluvní strany jsou členské i nečlenské státy Evropské unie ke dni přijetí tohoto nařízení a které obsahují kolizní normy pro mimosmluvní závazkové poměry. Dle čl. 28 odst. 2 Nařízení Řím II jsou suspendovány mezinárodní smlouvy, jejichž smluvními stranami jsou pouze členské státy Evropské unie (formulace je tak téměř totožná s čl. 25 Nařízení Řím I). Členské státy dle čl. 29 odst. 1 Nařízení Řím II měly oznámit Evropské komisi seznam úmluv uvedených v čl. 28 odst. 1 Nařízení Řím II.[176]

[173] Nařízení č. 864/2007/ES.

[174] Zákon č. 91/2012 Sb.

[175] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol 2013 op. cit., s. 652 – 655.

[176] Nařízení č. 864/2007/ES.

Česká republika tak učinila a oznámila komisi celkem devět mezinárodních smluv.[177] Jde o Haagskou úmluvu o právu použitelném pro dopravní nehody, Mnichovskou úmluvu o udělování evropských patentů (tzv. Evropská patentová úmluva) a sedm bilaterálních smluv o právní pomoci se státy bývalého socialistického bloku. Žádná z těchto mezinárodních smluv však volbu práva u mimosmluvních závazkových poměrů neumožňuje. Například Rozhodným právem je dle čl. 3 Haagské úmluvy hmotné právo státu, na jehož území došlo k nehodě (hraničním určovatelem je lex loci delicti commissi).[178] Pro oblast mimosmluvních závazkových poměrů je důležitá i Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody, se Společným protokolem týkajícím se aplikace Vídeňské a Pařížské úmluvy.

[177] Oznámení ze dne 17.12.2010 podle čl. 29 odst. 1 nařízení (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II). Úřední věstník Evropské unie L 343/3. [cit. 30. 05. 2015]. Dostupné z : http://eur-lex.europa.eu/.

[178] Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 23. 08. 1976 č. 130/1976 Sb., o Úmluvě o právu použitelném pro dopravní nehody. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 30. 5. 2015].

8 Volba rozhodného práva u závazkových poměrů z převoditelných cenných papírů

Závazkové poměry vyplývající ze směnek, šeků a jiných převoditelných cenných papírů v rozsahu, v jakém závazky z těchto převoditelných cenných papírů vyplývají z jejich převoditelnosti, tvoří oblast, která je vyňata z působnosti Nařízení Řím I (čl. 1 odst. 2 písm. d), Římské úmluvy (čl. 1 odst. 2 písm. c) i Nařízení Řím II (čl. 1 odst. 2 písm. c).[179] ZMPS obsahuje kolizní úpravu cenných papírů v § 82 a 83.

Z hlediska volby práva je významný především § 83 ZMPS. Podle § 83 odst. 2 se při určení rozhodného práva vychází z místa obvyklého pobytu nebo sídla právnické osoby, která je zástavním věřitelem (tedy lex domicilii). Z tohoto pravidla jsou stanoveny dvě výjimky. První z nich je volba práva stranami zajišťovacího poměru. Druhá, která má před první přednost, což znamená, že se uplatní i přes případnou volbu práva, se týká pouze cenných papírů, které je třeba předložit za účelem vydání věci a nakládání s ní. U nich se užije práva platného v místě, v němž je cenný papír v rozhodné době (lex situs chartae).[180]

V § 83 odst. 3 ZMPS (nakládání se zaknihovaným nebo imobilizovaným cenným papírem nebo jiným cenným papírem zapsaným v evidenci, nebo nakládání s právem zapsaným v evidenci, které se chová jako zaknihovaný cenný papír)[181] je připuštěna omezená volba práva. Musí být však kumulativně splněny dvě podmínky: 1) osoba, která vede evidenci cenných papírů, má v místě zvoleného práva sídlo nebo pobočku. 2) vedení evidence cenných papírů patří mezi obvyklé činnosti této osoby.[182] Lze tedy zvolit pouze právo státu, kde má tato osoba sídlo nebo pobočku, a ještě musí vedení evidence cenných papíru patřit mezi obvyklé činnosti této osoby (v České republice je takovou osobou Centrální depozitář cenných papírů). Na závěr je nutné zmínit Haagskou úmluvu o rozhodném právu použitelném na některá práva týkající se

[179] Nařízení č. 864/2007/ES.

[180] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol 2013 op. cit., s. 553 – 554.

[181] Zákon č. 91/2012 Sb.

[182] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol 2013 op. cit., s. 555.

cenných papírů, která však dosud nebyla ratifikována potřebným počtem smluvních států. Český zákonodárce se jí ale inspiroval u již zmíněného § 83 odst. 3 ZMPS.

9 Volba rozhodného práva v dědickém právu

Dědické právo nepatří mezi oblasti, v nichž by se v mezinárodním právu soukromém tradičně vyskytovala volba práva. I zde se však tato možnost určení rozhodného práva začíná prosazovat. Volba práva je připuštěna jak v ZMPS, tak i v dosud neúčinném Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech, a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále jen Nařízení o dědickém právu).

9.1 Volba práva v dědickém právu dle ZMPS

Volbu práva v oblasti dědického práva lze nalézt v § 77 ZMPS, především v odst. 4 a 5 tohoto ustanovení. Dle § 77 odst. 4 ZMPS může zůstavitel v závěti stanovit, že namísto jinak rozhodného práva se budou právní poměry dědické řídit zvoleným právním řádem. Ustanovení § 77 odst. 4 ZMPS je nutné vykládat ve spojení s výkladem § 76 ZMPS. Volbou rozhodného práva zůstavitelem totiž dochází k vyloučení aplikace § 76 ZMPS. To má důsledky zejména vzhledem k větě druhé tohoto ustanovení. Ta má za cíl ochránit očekávání oprávněného dědice či dědiců s obvyklým pobytem v České republice ohledně toho, že bude pro dědické právní poměry použit český právní řád.

Podle § 77 odst. 4 ZMPS je tak vůle zůstavitele nadřazena oprávněným očekáváním dědice.[183] Volba práva je však značně omezena. Jde zvolit pouze právo státu, v němž má zůstavitel v době pořízení závěti obvyklý pobyt nebo právo státu, jehož je občanem v době pořízení závěti.[184]

§ 77 odst. 5 řeší volbu práva u dědických smluv a jiných pořízení pro případ smrti. Smluvní strany (nikoliv jen zůstavitel) tak mají možnost provést volbu rozhodného práva pro dědické právní poměry při uzavření dědické smlouvy a jiných pořízení pro případ smrti. I zde je volba práva omezena. Vyvstává ovšem otázka, zda

[183] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol 2013 op. cit., s. 511.

[184] PFEIFFER, Magdalena. *Choice of law in international family and succession law*. The Lawyer Quarterly, č. 4. s. 291-305. 2012. S. 294.

má být toto ustanovení vykládáno tak, že i v tomto případě je možné vycházet pouze z právního řádu obvyklého pobytu nebo občanství zůstavitele jako jedné ze stran dědické smlouvy nebo zda je dané ustanovení třeba interpretovat tak, že v rámci dědické smlouvy lze volit právní řád obvyklého pobytu nebo občanství kterékoliv ze stran dědické smlouvy (to by samozřejmě znamenalo výrazné rozšíření okruhu právních řadů, ze kterých lze rozhodné právo volit). K extenzivnímu výkladu se přiklání například Svoboda,[185] k restriktivnímu se naopak přiklání Grygar.[186] Vzhledem k pojetí volby práva v rámci dědického práva se přikláním více k restriktivnímu výkladu daného ustanovení. Těžko si totiž představit, že by úmyslem zákonodárce bylo rozšířit možnost volby i na právní řády, na které by měli blízkou vazbu smluvní dědicové, nikoliv však nutně zůstavitel.

9.2 Volba práva v novém Nařízení o dědictví

Na závěr analýzy volby práva u dědického práva je nutné zmínit novou, byť ještě neúčinnou kolizní úpravu dědického práva, která je obsažena v Nařízení o dědictví. Většina ustanovení tohoto nařízení se použije od 17.08.2015 (podrobnosti stanovuje čl. 83 Nařízení o dědickém právu). Nařízení o dědictví je závazné i pro Českou republiku. ZMPS se tak od tohoto data použije jen na otázky, které nejsou upraveny tímto nařízením.

Nařízení o dědickém právu umožňuje volbu práva v čl. 22. Dle odstavce prvního věty první tohoto článku si každá osoba může zvolit právo, jímž se řídí dědictví jako celek nebo právo státu, jehož je státním příslušníkem v době uskutečnění volby nebo v době smrti. Osoba s vícenásobnou státní příslušností, může zvolit právo kteréhokoliv státu, jehož je státním příslušníkem v době uskutečnění volby práva nebo v

době úmrtí (čl. 22 odst. 1 věty druhé Nařízení o dědictví).[187] Volba práva je tak omezena pouze na právo státu, jehož je osoba příslušníkem v době uskutečnění volby

[185] SVOBODA, Jiří. BŘÍZA, Petr. BŘÍCHÁČEK, Tomáš a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck. 2014. 768 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-528-2. S. 437.

[186] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol 2013 op. cit., s. 511.

[187] Nařízení 650/2012/EU.

práva nebo v době smrti. Pokud by bylo zvoleno právo státu, jehož státním příslušníkem by zůstavitel nebyl v okamžiku volby ani v okamžiku smrti, uplatnilo by se obecné pravidlo dle čl. 21 Nařízení o dědictví (rozhodným právem by bylo právo státu, ve kterém měl zůstavitel obvyklý pobyt v době smrti, pokud neplatí výjimka dle čl. 21 odst. 2 Nařízení o dědictví), a k volbě práva by se nepřihlíželo.[188]

Volba práva se vztahuje k dědictví jako celku, štěpení není přípustné viz. bod 37 Preambule Nařízení o dědictví. Volba musí být učiněna výslovně ve formě pořízení pro případ smrti, připuštěna je však i volba konkludentní (musí vyplývat z ustanovení takového pořízení). Bod 39 Preambule uvádí jako příklad konkludentní volby příklad, kdy zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti odkázal na konkrétní ustanovení práva státu, jehož byl státním příslušníkem nebo jestliže se o tomto právu jiným způsobem zmínil.[189] Není také vyloučeno, aby bylo zvoleno právo nečlenského státu, pokud je zůstavitel státním příslušníkem takového státu v okamžiku volby nebo v době smrti.

Ve smyslu čl. 22 Nařízení o dědictví je přípustná volba u jiných pořízení pro případ smrti než dědické smlouvy (zejména půjde o závěti) dle čl. 24 a u dědických smluv dle čl. 25 Nařízení o dědictví.[190]

9.3 Volba práva v dědickém právu dle mezinárodních smluv

Podle čl. 75 odst. 1 Nařízení o dědictví není tímto nařízením dotčeno uplatňování mezinárodních úmluv, jejichž smluvními stranami jsou v okamžiku přijetí tohoto nařízení členské i nečlenské státy, a které se týkají oblastí upravených daným nařízením. Výslovně je poté zmíněna Haagská úmluva ze dne 5. října 1961 o právu použitelném na formu závěti (čl. 75 odst. 2 Nařízení o dědictví). Česká republika není smluvním státem této úmluvy. Smluvní státy používají pro formální platnost závěti a společných závětí i nadále tuto úmluvu místo Nařízení o dědictví. Suspendovány jsou naopak úmluvami, které jsou uzavřeny výlučně mezi členskými státy, a to v rozsahu, ve kterém se tyto úmluvy týkají oblastí upravených Nařízením o dědictví. Kromě

[188] PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol 2013 op. cit., s. 512.

[189] Nařízení 650/2012/EU.

[190] Nařízení 650/2012/EU.

bilaterálních smluv (např. Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech) má pro Českou republiku význam ještě Haagská úmluva o mezinárodní správě pozůstalosti. Žádná z těchto mezinárodních smluv neumožňuje provést volbu rozhodného práva.

10 Volba rozhodného práva v rodinném právu

Další oblastí mezinárodního práva soukromého, ve které se vyskytuje volba rozhodného práva, je rodinné právo. Stejně jako u dědického práva se nejedná o oblast, kde by se možnost volby práva vyskytovala tradičně, jako je tomu třeba u smluvních závazkových poměrů. V následujících letech se však dá očekávat velký posun i díky legislativní činnosti Evropské unie.

10.1 Volba práva v rodinném právu dle ZMPS

Kolizní úprava rodinného práva je v ZMPS poměrně rozsáhlá. Z hlediska volby rozhodného práva má však význam pouze jedno ustanovení tohoto zákona, a tím je § 49 odst. 4 ZMPS.

Ustanovení se týká majetkových poměrů manželů a jeho druhá věta a třetí věta říká: „*Jinak také pro smluvenou úpravu manželského majetkového práva se manželé mohou dohodnout, že se jejich majetkové poměry budou řídit buď právním řádem státu, jehož je jeden z manželů občanem, nebo v němž má jeden z manželů obvyklý pobyt, nebo právním řádem státu, v němž je nemovitá věc, pokud jde o tuto nemovitou věc, nebo českým právním řádem. O dohodě musí být pořízen notářský zápis nebo obdobná listina, jestliže se dohoda uzavírá v cizině*“.[191] Volba je tak připuštěna, upravují-li manželé své majetkové poměry smluvně (tyto poměry vylučuje ze své působnosti Nařízení Řím I podle čl. 1 odst. 2 písm. c). Z daného ustanovení vyplývá, že volba je omezena. Lze zvolit pouze právní řad státu: a) jehož je jeden z manželů občanem, b) v němž má jeden z manželů obvyklý pobyt, c) právním řádem státu, v němž je nemovitá věc, jde-li o nemovitost, nebo d) českým právem. Volba je omezena i formálně. O dohodě musí být pořízen notářský zápis nebo obdobná listina, jestliže se dohoda uzavírá v cizině.

Na závěr je třeba zmínit, že v Radě Evropské unie se v současné době projednává návrh nařízení o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Toto nařízení by mělo

[191] Zákon č. 91/2012 Sb.

v budoucnu nahradit § 49 odst. 3 a 4 ZMPS. Návrh počítá s omezenou volbou práva, konkrétně jde o čl. 16 toho návrhu.[192]

10.2 Volba práva v rodinném právu dle Nařízení Řím III

Nařízení Řím III, které sjednocuje kolizní úpravu ve věcech rozvodu a rozluky. Nařízení bylo přijato v rámci posílené spolupráce ve smyslu čl. 20 SEU a čl. 328 odst.1 SFEU. Tohoto nařízení se tak účastní pouze některé členské státy Evropské unie. Nařízení Řím III je tak závazné a přímo použitelné pouze v těchto zúčastněných státech.[193] Ostatním členským státům zůstává otevřena možnost dodatečně s k této spolupráci připojit (bod 8 Nařízení Řím III).[194] Pro Českou republiku Nařízení Řím III závazné není (není však vyloučena možnost budoucího přistoupení). Na občany České republiky však může být Nařízení Řím III použito (pokud budou mít například obvyklý pobyt na území některého z členských států, který je vázán tímto nařízením).

Nařízení Řím III obsahuje úpravu volby práva v čl. 5. Manželé mají možnost provést omezenou volbu práva. Mohou tak zvolit právo státu, jedná-li se o některé z práv v čl. 5 odst. 1 písm. a) až d). Jak vyplývá z bodu 18 Preambule Nařízení Řím III volba obou manželů je hlavní zásadou tohoto nařízení. Podle čl. 5 odst. 2 Nařízení Řím III lze dohodu určující rozhodné právo uzavřít a změnit kdykoliv, nejpozději však do okamžiku zahájení řízení u soudu. Pokud tak stanoví právo místa soudu, mohou manželé určit rozhodné právo před soudem v průběhu řízení (čl. 5 odst. 3 Nařízení Řím III). Dohoda uvedená v čl. 5 odst. 1 a 2 musí být navíc vyhotovena písemně, datována a podepsána oběma manžely. Písemné formě jsou rovnocenná veškerá sdělení elektronickou cestou, umožňující trvalý záznam dohody (čl. 7 odst. 1 Nařízení Řím III). V případě, že nedojde k volbě rozhodného práva, určí se dle čl. 8 Nařízení Řím III.[195]

---

[192] Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství ze dne 16.03.2011. COM/2011/0126. [cit. 01.06.2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/.

[193] PAUKNEROVÁ 2013 op.cit., s. 18.

[194] Nařízení č. 1259/2010/EU.

[195] Nařízení č. 1259/2010/EU.

10.3 Volba práva dle Haagského protokolu

Dalším významným předpisem v oblasti rodinného práva, který umožňuje volbu práva, je Haagský protokol. Jeho použití stanoví Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech vyživovací povinnosti, a to v čl. 15.[196] Haagský protokol je účinný od 18.06.2011 (tuto účinnost stanovila svým rozhodnutím Rada) a uplatní se ve všech členských státech s výjimkou Spojeného království (bod 11 Preambule Haagského protokolu) a Dánska (bod 12 Preambule).

Pokud jde o určení rozhodného práva pro výživné mezi manžely, použití Haagského protokolu stanovuje § 49 odst. 2 ZMPS. U manželského výživného připouští Haagský protokol volbu práva v nejširším rozsahu. Mohou zvolit lex fori pro posouzení vyživovací povinnosti v konkrétním řízení (čl. 7 Haagského protokolu), i právo jiného státu, kdykoliv s časově neomezeným účinkem (čl. 8 Haagského protokolu). I zde je však volba omezena. Čl. 8 odst.1 Haagského protokolu totiž stanovuje výčet právních řádů, které mohou strany zvolit, a to v písm. a) až f) tohoto odstavce. Další omezení vyplývají z čl. 8 odst. 2 a 3 Haagského protokolu. Účinky rozhodného práva, byť platně zvoleného, mohou být omezeny ve dvou případech (čl. 8 odst. 4 a 5 Haagského protokolu), tedy v případě vzdání se výživného či v případě, že použití právního řádu by bylo pro některou ze stran krajně nepříznivé.

Pokud jde o určení rozhodného práva pro vyživovací povinnost rodičů k dětem, použití Haagského protokolu stanovuje § 57 odst. 1 ZMPS. U tohoto výživného je přípustná omezená volba práva v konkrétním řízení (čl. 7). Pokud je dítě mladší 18 let, není v jiných případech volba práva přípustná.[197] U výživovací povinnosti dětí k rodičům platí v zásadě vše, co bylo řečeno výše u vyživovací povinnosti rodičů k dětem.

[196] Nařízení č. 4/2009/ES.

[197] Haagský protokol.

10.4 Volba práva v rodinném právu dle mezinárodních smluv

Na závěr je nutné uvést kolizní úpravu rodinného práva obsaženou v mezinárodních smlouvách. Jde především o Úmluvu o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí nebo o celou řadu bilaterálních smluv o právní pomoci. Žádná z nich však volbu práva nepřipouští.

11 Závěr

Co se týká prvního cíle této diplomové práce, tedy potřeby a přínosu volby práva jako důležitého projevu smluvní svobody účastníků právního vztahu s mezinárodním prvkem, pak mám za to, že vývoj práva je jak v rámci Evropské unie, tak České republiky, se v posledních letech dynamicky vyvíjí pod tlakem nových výzev evropské a české společnosti, kdy stále více osobních a návazně právních poměrů se týká osob či firem s odlišným právním, společenským, destinačním a vztahovým ukotvením. V posledních letech exponenciálně vzrůstá transfer osob, zboží, změn lokalizace firem, a to dává nové impulzy a výzvy pro zákonodárce jak v České republice, tak i Evropském parlamentu tak, aby tyto procesy byly poměrně rychle sledovány i odpovídající právní kodifikaci. Důraz je kladen na co nejpřípustnější smluvní svobodu účastníků právních poměrů, a to jak osob, tak i firem, a to do té míry, aby se co nejlépe zvyšovala jejich právní jistota.

Co se týče druhého cíle, tedy poskytnout ucelený přehled o problematice volby práva u poměrů s mezinárodním prvkem, pak se domnívám, že tato práce poskytne čitateli ucelený pohled na danou problematiku se souvztažnostmi k jednotlivým prvkům (stranám) těchto právních poměrů a je komplexním materiálem pro ty, kteří chtějí nalézt podklady k této problematice na jediném místě.

Co se týká třetího cíle, tedy analyzování možností dalšího vývoje této oblasti a stanovení potenciálu možných pozitivních legislativních změn, pak jsem k jednotlivým částem této problematiky vyslovil svá stanoviska i úvahy, které jednak vyplývají z mého studia této problematiky, a také z mého permanentního sledování vývoje společnosti a vlivů, které formulují potřeby legislativních změn.

Seznam použité literatury

Česká literatura

BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého* : vydání k 17.12.2009. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck. 2009. 2 sv. 1316 s., s. 1317-2684. ISBN 978-80-7400-176

BĚLOHLÁVEK Alexander, ROZEHNALOVÁ Naděžda, *Second decade ahead: tracing the global crisis*. Huntington: Juris Publishing. c2010. 365 s . Czech yearbook of international law. ISBN 978-1-57823-272-7. S 8 – 9

BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck. 2012. 300 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7179-606-0

DOBIÁŠ, Petr. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář : podle právního stavu k 1. lednu 2014*. Vyd. 1. Praha: Leges. 2013. 528 s. Komentátor. ISBN 978-80-87576-94-6

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. 2013. 429 s. ISBN 978-80-7478-325-8

HURDÍK, Jan a Petr LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 2010. 197 s. ISBN 978-80-210-5063-1

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé.* 7., opravené a přepracované vydání. Brno. Doplněk – Aleš Čeněk. 2009. 462 s. ISBN 978-80-7239-231-5

ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 5. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2014. 491 s. ISBN 978-80-7380-506-7

PAUKNEROVÁ, Monika., RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014. 193 s . ISBN 978-80-87146-94-1

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. 2013. 304 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-504-6

PAUKNEROVÁ, Monika., ROZEHNALOVÁ, Naděžda., ZAVADILOVÁ, Marta a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2013. 853 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-368-5

ROZEHNALOVÁ, Naděžda., VALDHANS, Jiří., DRLIČKOVÁ, Klára., KYSELOVÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I).* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. 2013. 445 s. ISBN 978-80-7478-016-5

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu).* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 2010. 272 s. ISBN 978-80-210-5240-6

SVOBODA, Jiří. BŘÍZA, Petr. BŘÍCHÁČEK, Tomáš a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck. 2014. 768 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-528-2

VALDHANS, Jiří. *Právní úprava mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkem*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck. 2012. 263 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-412-4

Zahraniční literatura

BÖELE-WOELKI, Katharina. *Unifying and harmonizing substantive law and the role of conflict of laws.* Boston: Martinus Nijhoff Publishers. 2010. 274 s. Pocketbooks of the Hague Academy of International Law

BRIGGS, Adrian. *The conflict of laws*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press. 2008. 287 s. ISBN 978-0-19-953966-6

DICKINSON, Andrew. *The Rome II Regulation: the law applicable to non-contractual obligations*. Oxford: Oxford University Press,. 2010. 1076 s. ISBN 978-0-19-958979-1

HILL, Jonathan. *Cross – border consumer contracts*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 427 s. Oxford private international law series. ISBN 978-0-19-927654-7

NYGH, Peter. *Autonomy in international contracts*. New York: Oxford University Press, 1999. 282 s. ISBN 978-0-19-826270-1

ZHANG, Mo. *Party Autonomy in Non-Contractual Obligations: Rome II and Impacts on Choice of Law*. Seton Hall Law Review, č. 39. 63 s.

Články

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Volba práva v závazkových vztazích s mezinárodním prvkem*. Právní fórum. 2006, č. 3, 82 – 90 s.

BĚLOHLÁVEK, Alexander. *O pojistném právu z hlediska změny evropských předpisů o právu rozhodném pro smluvní závazky*. Obchodní právo. 2009, č. 1. 2 – 22 s.

BŘÍZA, Petr. *Vybrané aspekty volby práva podle nařízení Řím I*. Právní fórum. 2010, č. 10. 470 – 478 s.

LANDO, Ole., NIELSEN, Peter Arnt. The Rome I Proposal. Journal of Private International Law. 2007, r.č. 3, č. 1. 29 – 51 s.

LANDO, Ole., NIELSEN, Peter Arnt. *The Rome I Regulation*. Common Market Law Review. 2008, č. 45. 1687 – 1725 s.

NIELSEN, Peter Arnt. *The Rome I Regulation and Contract of* Carriage. In: Franco Ferrari, Stefan Leible. Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. European Law Publishers. Munchen: Sellier. 2009, 99 – 108 s.

PFEIFFER, Magdalena. *Choice of law in international family and succession law*. The Lawyer Quarterly, č. 4. s. 291-305. 2012

RAGNO, Francesca. *The Law Applicable to a Consumer Contract under the Rome I Regulation*. In: Franco Ferrari, Stefan Leible. Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. European Law Publishers. Munchen: Sellier. 2009, 129 – 170 s.

Internetové zdroje

Důvodová zpráva k zákonu o mezinárodním právu soukromém. In: Justice. 2011. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZMPS.pdf.

GIULIANO, Mario., LAGARDE, Paul. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations*. Official Journal C 282. 1980. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/1891/1/Obligations_report__Guiliano_OJ_C_282.pdf

Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernization. COM (2002) 654. 14.01.2003. Dostupné z : http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_6_raporlar/1_2_green_papers/com2002_green_paper_on_conversion_of_rome_convention_of_1980.pdf

Haagský program: posílení svobody, bezpečnosti a právo v Evropské unii. Úřední věstník Evropské Unie C 53/01. [cit. 26.05.20015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) ze dne 15.12.2005. COM/2005/0650. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství ze dne 16.03.2011. COM/2011/0126. [cit. 01.06.2015]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

Oznámení ze dne 17.12.2010 podle čl. 26 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I). Úřední věstník Evropské unie L 343/3. Dostupné z : http://eur-lex.europa.eu/

Oznámení ze dne 17.12.2010 podle čl. 29 odst. 1 nařízení (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II). Úřední věstník Evropské unie L 343/3. Dostupné z : http://eur-lex.europa.eu/

Rozhodnutí Rady č. 2009/941/ES ze dne 30.11.2009 o uzavření Haagského protokolu ze dne 23.11.2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím. Úřední věstník Evropské unie L 331/12. Dostupné z : http://eur-lex.europa.eu/

VONDRÁČEK, Ondřej. *Článek 4 Římské úmluvy: plodný či jalový kompromis?* Právník. 2007, č.12. Dostupné z: http://review.society.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=34&Itemid=2

ZHANG, M. *Party Autonomy and Beyond: An International Perspective of Contractual Choice of Law.* Emory International Law Review 2006. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1084331

Judikáty

Rozhodnutí Evropského soudního dvora, věc C-265/95 Francesco Benincasa vs. Dentalkit Srl ze dne 03. 07. 1997

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie, věc C-133/08 Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v. Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV ze dne 06. 10. 2009

Rozsudek Evropského soudního dvora, věc C-381/98 Ingmar GB Ltd v. Eaton Leonard Technologies Inc. ze dne 09. 11. 2000

Rozsudek Evropského soudního dvora, věc C-334/00 Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA proti Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS) ze dne 17.09.2002

Rozsudek Evropského soudního dvora, věc 189/87 Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. ze dne 27. 09. 1988

Rozsudek španělského odvolacího soudu ATS ve věci Aranzadi Ref. JUR 2005/236044 ze dne 15. 09. 2005

Právní předpisy

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č.91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (Řím III)

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovací povinností

Směrnice Rady (EHS) č. 653/1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 123/2002 Sb. m. s., o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 130/1976 Sb., o Úmluvě o právu použitelném pro dopravní nehody

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 106/1978 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech

Budapešťská úmluvu o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách (CMNI)

Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 (Římská úmluva)

Smlouva o fungování Evropské unie

Resumé

Cílem diplomové práce na téma Volba rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém je poskytnout komplexní analýzu dané problematiky, obhájit potřebnost a přínos volby práva v právních poměrech s mezinárodním prvkem a nastínit možnosti dalšího vývoje.

První kapitola popisuje problematiku kolizních norem, jejich konstrukci, charakteristiku a funkci. Rozebrána je také volba práva z pohledu hraničního určovatele. Na ní navazuje kapitola věnovaná historii vývoje volby rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém, od počátečních úvah ve středověku až po rozmach ve druhé polovině 20. století.

Třetí kapitola je věnována volbě práva obecně, včetně rozboru jednotlivých druhů volby práva a analýzy zpětného a dalšího odkazu.

V dalších kapitolách je analyzována volba rozhodného práva v těch nejdůležitějších soukromoprávních poměrech s mezinárodním prvkem. Jde zejména o smluvní závazkové poměry, kde je pozornost zaměřena na Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I). Mimosmluvní závazkové poměry, kde je analyzováno převážně Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), o oblast pracovního práva, dědického práva s přihlédnutím k novému Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení, rodinného práva a práva k cenným papírům. U každého právního poměru s mezinárodním prvkem je navíc zohledněna úprava podle zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, a také úprava obsažena v mezinárodních smlouvách.

Tato diplomová práce poskytuje komplexní zpracování dané problematiky pro odbornou veřejnost.

Résumé

The aim of the diploma thesis called Choice of applicable law in private international law is to provide a comprehensive analysis of the given area, justify the need and benefits of choice of law in situations involving private international law and to suggest possibilities for future development.

The first section is dedicated to conflict-of-law rules, their construction, characterization and function. Choice of law is also analyzed from the perspective of the connecting factor. The following part focuses on the history of choice of law in private international law from the initial reflections in the Middle Ages to the rapid development in the second half of the 20th century. In the third chapter, choice of law is described in general terms, including an analysis of individual types of choice of law and analysis of renvoi.

In the following sections, choice of applicable law in major legal situations involving private international law is explored. Firstly, contractual obligations are discussed, the main focus being the Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I). Secondly, non-contractual obligations are analyzed mainly in terms of the Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II). Thirdly, labour law is discussed. Fourthly, law of succession is explained in regard to the new Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. Finally, family law and laws relative to securities are discussed. Each legal situation relative to international law is also considered with regard to regulation in Act No 91/2012 Sb. on private international law and to the regulation in international treaties.

The present diploma thesis provides a complex analysis of the given area for expert public.

Název práce v češtině: **Volba rozhodného práva v mezinárodním právu soukromém**

Název práce v angličtině: **Choice of applicable in private international law**

Klíčová slova:

Volba práva, Řím I, Řím II

Key Words:

Choice of law, Rome I, Rome II